

ÅRSRAPPORT 2005

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging

INSTITUTT FOR PSYKIATRI
UNIVERSITETET I OSLO

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging (SSFF) er det nasjonale kompetansesenteret i selvmordsforskning og -forebygging, og ble opprettet 1.1.1996. SSFF er tilknyttet Institutt for psykiatri, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo og finansieres ved tilskudd fra Sosial- og helsedirektoratet.

Sammendrag av SSFFs årsrapport for 2005

Selv mord er fortsatt et betydelig folkehelseproblem i Norge som i de fleste andre land i vår del av verden. Til tross for en reduksjon i forekomsten over de siste 10 år tar fortsatt om lag 500 personer sitt eget liv hvert år i Norge, og forekomsten av selvmordsforsøk og annen villet egenskade er omfattende i visse alderssegmenter i befolkningen. Selv om mye er oppnådd i forebyggende arbeid, har vi også fått mer kunnskap om risikoforhold og sammenhenger som peker ut retningen for ny innsats.

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging (SSFF) er det nasjonale kompetansesenteret på sitt felt med hovedmålsetting å bidra til å redusere omfanget av selvmord og suicidal atferd i Norge. SSFFs stillingsressurser er hovedsakelig finansiert ved tilskudd over statsbudsjettet via Sosial- og helsedirektoratet. I tillegg har seksjonen stipendiatressurser med ulike finansieringskilder. De samlede ressurser benyttes i form av hele og deltidsstillinger slik at det i 2005 var tilsatt 11 personer.

Selv mordsforebygging krever bred innsats på mange felt og SSFF er engasjert innen mange forebyggende tiltak som det vil fremgå av denne årsrapporten. Vi vil for 2005 spesielt framheve at SSFF aktivt medvirket i forhold til Norsk Presseforbund i forbindelse med revisjonen av Vær-Varsom Plakatens § 4.9 om medieomtale av selvmord. Det er godt forskningsmessig belegg for at i forbindelse med selvmord kan detaljerte omtaler av metode, sted og lignende gi risiko for imiterende selvmordshandlinger. SSFF var derfor opptatt av å få tydelig advarsel om dette inn i plakaten samtidig som intensjonen om en større åpenhet om temaet generelt ble ivaretatt. Etter å ha levert innspill til revisjonskomiteen, foredrag for Norsk Presseforbund og høringsuttalelse til Norsk Presseforbunds styre, ble ordlyden SSFF hadde foreslått vedtatt som ny tekst i § 4.9. Norsk Presseforbund har i tillegg lagt ut en fylldig veileder for omtale av selvmord på sine nettsider. Vi tror alt dette kan bidra til å forebygge uheldige mediaoppslag som øker risikoen for imiterende selvmordshandlinger samtidig som Vær Varsom-plakaten bringes mer i samsvar med utviklingen i mediene og samfunnet.

En av SSFFs viktigste oppgaver er å drive **forskning**. For å sikre tilstrekkelig kvalitet og vekst i sin forskning, vedtok SSFF i 2004 en ny forskningsstrategi. Den innebærer at SSFF vil konsentrere sin forskning på to hovedfelt metodisk og tematisk: a) epidemiologisk forskning og b) forskning knyttet til kliniske populasjoner herunder evaluering av intervensjoner og forebyggende tiltak. I 2005 har denne strategien gitt resultater i form av at flere nye forskningsprosjekter er igangsatt, slik at vi ved årets slutt var involvert i 20 forskningsprosjekter. I denne rapporten er prosjektene gruppert slik at det er lettere å se hvordan de henger sammen metodisk og tematisk. Ut fra arbeidet med disse prosjektene ble det produsert 21 forskningsartikler og bøker, 10 kongress-presentasjoner på internasjonale konferanser og 12 på nasjonale konferanser. SSFFs organiserte i løpet av året to forskningsworkshops; med professor Kees van Heeringen, Universitetet i Gent i vårsemesteret og med klinisk psykolog og forsker Barbara Stanley ved Columbia University i New York i høstsemesteret.

En annen av SSFFs hovedoppgaver er **formidling**. Formidlingsvirksomheten i 2005 fordeler seg på følgende områder: Utdanning, publikasjonsvirksomhet, drift av nettsteder, samt formidling gjennom massemedia. SSFF tilbyr en toårig halvtids videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. I 2005 ble 18 studenter uteksaminert og 20 studenter opptatt til det tredje kull med oppstart i 2006. Personell fra SSFF bidrar med forelesninger ved en rekke eksterne kurs og seminarer rundt i landet. De gjennomførte i alt 44 ulike undervisningsoppdrag i 2005.

Våre to største **formidlingsprosjekter** er tidsskriftet Suicidologi og nettstedet www.selvford.info. Tidsskriftet Suicidologi utkom med to nummer i 2005, og dette var 10. årgang. Temaene var: *Eldre og selvmordsproblematikk* og *Selvordsforebygging: begrensning av tilgangen til selvmordsmidler*. Nettstedet er en viktig informasjonskanal for fagfolk og andre. I løpet av våren 2005 ble åpningssiden reorganisert og nytt stoff presentert. Alle artikler i Suicidologi tilbake fra 1999 er nå i pdf-format og søkbare med SSFFs søkeprogram. Biblioteket har en helt sentral plass ved SSFF. Bokstammen teller 1120 titler. Tilveksten i 2005 var på 155 bøker. Fagpersoner fra hele landet henvendte seg til oss, særlig via e-post. Massemediene er også uhyre viktige som samarbeidspartnere i informasjon om problemet selvmord i samfunnet. SSFFs medarbeidere ga 33 medieintervjuer i 2005.

SSFF drev i 2005 **nettverksarbeid** ved at SSFFs medarbeidere var representert i 26 nasjonale og internasjonale organisasjoner og komiteer innen selvmordsforebyggende arbeid. Spesielt vil vi nevne at Lars Mehlum var president for IASP i perioden 2003-2005 og spilte en viktig rolle i arrangementen av XXIII IASP World Congress i Durban i september 2005, samt i organiseringen av den internasjonale Verdensdagen for selvmordsforebygging i samarbeid med WHO. IASP arbeider for å skape flere arenaer for internasjonalt samarbeid om å forebygge selvmord – som tar mer enn 1 million menneskeliv på verdensbasis hvert år. SSFF hadde i 2005 også en viktig rolle som driftsansvarlig for IASPs nettsted www.iasp.info. I Norge var SSFF i sin tid med på å etablere det nasjonale undervisningsprogrammet VIVAT og Landsforeningen for etterlatte ved selvmord, LEVE, og i 2005 fortsatte det nære samarbeidet.

SSFF var i 2005 engasjert i en rekke **utviklings- og forebyggingsprosjekter**. Spesielt vil vi nevne SSFFs deltagelse i arbeidet med å utvikle kunnskapsbaserte retningslinjer for selvmordsforebygging innen det psykiske helsevern, og, som en del av denne prosessen, SSFFs deltagelse i arbeidet med å lage en systematisk kunnskapsoversikt over sentrale aspekter knyttet til intervensjoner på området i samarbeid med Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten. I løpet av 2005 har SSFF også gitt faglig bistand til flere helseforetak i spørsmål om kvalitetsstandarder for selvmordsforebygging i psykisk helsevern. Blant annet har SSFF samarbeidet med Helse Øst RHF i forbindelse med deres revisjon av klinisk praksis ved 5 psykiatriske akuttavdelinger, og på oppdrag fra Helsetilsynet i Vest-Agder gjorde SSFF en sakkyndig vurdering av 8 tilfeller av selvmord som hadde funnet sted ved et helseforetak i regionen. Innen arbeidet med å forebygge selvmord ved å redusere tilgangen til midler, merker vi oss også med glede at vårt samarbeid med Veidirektoratet har bidratt til at Tromsøbrua ble sikret i 2005, og at det er bestemt å sikre ytterligere ei bru.

SSFF har i tillegg til sitt nasjonale ansvar hatt et **regionalt ansvar for Helseregion Sør og Øst**. SSFF har som del av dette ansvaret årlig arrangert dagskonferanser kalt Forebyggingsforum. Dette regionale ansvaret er nå på god vei til å bli overtatt av de regionale ressursentrene for vold, traumer og selvmord, men SSFF arrangerte 9. september likevel en fagkonferanse med 120 deltagere over temaet *Uutholdelige liv*.

Kontaktinformasjon for SSFF:

Vår besøks- og postadresse er:
Seksjon for selvmordsforskning og –forebygging
Universitetet i Oslo,
Sognsvannsveien 21, Bygning 12, 2. etg.
N-0320 Oslo, Norge

Kontakt formidles gjennom
seksjonens e-postadresse:
ssff-post@medisin.uio.no

Tlf: ++47 22 92 34 73
Faks: ++47 22 92 39 58

Innholdsfortegnelse

Sammendrag av SSFFs årsrapport for 2005	Side 1
Kontaktinformasjon	Side 2
Innholdsfortegnelse	Side 3
1. Målsetting og organisasjon	Side 5
2. Personell	Side 6
2.1 Eget personell.....	Side 6
2.2 Tilknyttet personell.....	Side 7
2.3 Lokale samarbeidspartnere.....	Side 8
2.4 Samarbeid med Regionalt ressurscenter om vold, traumer og selvmord Helseregion Øst RHF.....	Side 8
3. Forskning (Kunnskapsgenerering)	Side 9
3.1. Forskningsstrategi.....	Side 8
3.2 Forskningsprosjekter ved SSFF	Side 10
3.2.1 Epidemiologiske prosjekter	Side 10
3.2.2 Kliniske prosjekter	Side 12
3.2.3 Effektstudier	Side 16
3.2.4 Andre forskningsprosjekter	Side 17
3.3 Publikasjoner fra SSFF i 2005	Side 18
3.4 Kongresspresentasjoner fra SSFF i 2005.....	Side 20
3.4.1 Internasjonale.....	Side 20
3.4.2 Nasjonale.....	Side 21
3.4.3 Posterpresentasjoner.....	Side 22
3.5 Tiltak for å fremme forskningssamarbeid og kompetanseutvikling	Side 22
4. Formidling	Side 23
4.1 Utdanning.....	Side 23
4.1.1 Universitetsintern undervisning.....	Side 23
4.1.2 Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid.....	Side 23
4.2 Kurs og foredragsvirksomhet.....	Side 24
4.3 Oversikt over enkeltstående kurs- og undervisningsaktiviteter i 2005....	Side 25
4.4 Sakkyndighetsoppgaver, bedømmelser og eksamensarbeid	Side 27
4.5 Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september	Side 28

5.	Annen formidlingsvirksomhet.....	Side 29
5.1	Tidsskriftet <i>Suicidologi</i>	Side 29
5.2	Suicidologiske kunnskapsbaser – Internett.....	Side 30
5.2.1	SSFFs nasjonale nettsted: www.selvmord.info	Side 30
5.2.2	www.iasp.info – Nettsted for International Association for Suicide Prevention.....	Side 31
5.2.3	E-læringsprogram: Suicidalvurderingsprogrammet	Side 32
5.3	Bibliotekvirksomheten.....	Side 32
5.4	Bokutgivelser.....	Side 33
5.5	Kontakt med massemedia.....	Side 33
5.6	Intervjuer og uttalelser i massemedia i 2005.....	Side 34
6.	Internasjonalt samarbeid.....	Side 35
6.1	Internasjonalt forskningssamarbeid	Side 35
6.2	International Association for Suicide Prevention (IASP)	Side 36
6.3	Annet internasjonalt samarbeid	Side 36
7.	Rådgivning, veiledning og klinisk virksomhet.....	Side 37
7.1.1	Retningslinjer for selvmordsforebygging i det psykiske helsevern.....	Side 37
7.1.2	Kvalitetsarbeid og fagrevisjoner i psykisk helsevern	Side 38
7.1.3	VIVAT	Side 38
7.1.4	Dialektisk atferdsterapi.....	Side 38
7.1.5	Forsvaret.....	Side 39
7.1.6	Norsk presseforbund	Side 39
7.1.7	Kirkens SOS	Side 39
7.2	Nettverkskonferansene <i>Forebyggingsforum</i>	Side 40
7.3	Klinisk og brukerrettet virksomhet.....	Side 40
7.3.1	LEVE – Landsforeningen for etterlatte ved selvmord.....	Side 40
7.4	Skadeforebyggende strategier.....	Side 41
8.	Styreverv og tillitsverv.....	Side 42

1. Målsetting og organisasjon

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging (SSFF) ble opprettet i 1996 ved daværende Instituttgruppe for psykiatri, Universitetet i Oslo. Seksjonen, som er det nasjonale kompetansesenter for selvmordsforskning og -forebygging, ble finansiert ved midler fra de statlige forebyggingsstrategier mot selvmord fram til 2002 og har siden vært finansiert ved bevilgninger forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet.

SSFF har arbeidet innenfor hovedmålet om å bryte den negative utviklingen med økt selvmordshyppighet som Norge hadde opplevd. Den epidemiologiske utviklingen har i senere år vært gunstig, og selvmordsraten i befolkningen som helhet er blitt klart redusert slik at den nå er lavere enn på 25 år. Likevel tar for tiden om lag 500 personer sitt eget liv hvert år i Norge, og forekomsten av selvmordsforsøk og annen villet egenskade er omfattende i visse alderssegmenter i befolkningen. Det er også avdekket en rekke risikoforhold og sammenhenger som peker ut retning for ny innsats i det forebyggende arbeidet. Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging inntar en sentral rolle i arbeidet med å møte de nye utfordringene. SSFF konsentrerer sin virksomhet om de tre innsatsområdene forskning, formidling av forskningsgenerert kunnskap til nøkkelgrupper i det selvmordsforebyggende arbeidet, samt rådgivning og veiledning til institusjoner, grupper og enkeltpersoner og har følgende målstruktur:

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging ved Institutt for psykiatri, Universitetet i Oslo har samme hovedmål som Handlingsplan mot selvmord:

Helsetjenesten skal bidra til å bryte den negative utviklingen med økt selvmordshyppighet fra slutten av 1960-årene. Dette hovedmål nås gjennom følgende delmål:

1. Forskning (kunnskapsgenerering)

- a) Identifisere områder for relevant forskningsinnsats.
- b) Etablere og drive suicidologisk forskning i.h.h.t. de avdekkede behov (se avsnitt 3.1 for detaljer).
- c) Stimulere og koordinere innsatsen fra ulike fagmiljø i selvmordsforskning.
- d) Stimulere til tverrfaglig forskning.
- e) Veilede forskningsprosjekter.

2. Forskningsformidling (kunnskapsformidling)

- a) Etablere databaser for forskningsbasert suicidologisk kunnskap.
- b) Spre forskningsresultater gjennom publikasjonsvirksomhet, undervisning og annen informasjonsvirksomhet.

3. Klinisk virksomhet og rådgivning

- a) Drive klinisk virksomhet i den grad det er nødvendig for arbeidet med forskning og formidling.
- b) Gi råd til fagmiljø og fagpersoner, organisasjoner og institusjoner som driver selvmordsforskning og forebyggende arbeid.

2. Personell

2.1 Eget personell

SSFFs stillingsressurser er hovedsakelig finansiert ved tilskudd over statsbudsjettet via Sosial- og helsedirektoratet. De samlede ressurser benyttes i form av hele og deltid stillinger slik at det i 2005 var tilsatt 11 personer, i hva som til sammen utgjorde 5,4 årsverk.

- **Lars Mehlum**, professor dr.med.(100% stilling), er seksjonens leder (men har forskningstermin 01.09.05-31.08.06). Lars Mehlum er engasjert i så godt som alle seksjonens oppgaver og ansvarsområder og er også leder for flere av forskningsprosjektene.
- **Henning Herrestad**, førsteamanuensis dr.philos. (100% stilling), er av fagbakgrunn filosof. Han er konst. leder for SSFF under Mehlums forskningstermin. Herrestad har et særlig ansvar for Videreutdanning for selvmordsforebyggende arbeid.
- **Mette Ystgaard**, førsteamanuensis (100% stilling) var seksjonens nestleder. Ystgaard sluttet i stillingen 01.10.2005 og stillingen er nå under utlysning.
- **Kirsti Amundsen**, informasjonskonsulent, cand.philol. (80% stilling), administrerer og er med i redaksjonen for tidsskriftet *Suicidologi*. Hun har ansvar for SSFFs nettsted og bibliotek. Hun svarer på henvendelser fra hele landet, underviser og veileder våre studenter og besøkende i litteratursøking. Hun har tidligere hatt ansvar for bokutgivelser, koordinering av Verdensdagen for selvmordsforebygging, og får nå mer ansvar for å undervise våre studenter i oppgaveskriving.
- **Elin Anita Fadum**, seniorkonsulent. (100% engasjement fra 01.08.2005 og foreløpig ut 2006). Fadum er av fagbakgrunn veterinær. Fadum er engasjementansatt for å assistere Herrestad ift regnskap/budsjettansvar og ansvaret for videreutdanningen, og som prosjektmedarbeider i prosjektet *Behandlingskjede ved villet egenskade – sykehus og kommunestudie*.
- **Trine Jensen**, førstesekretær (100% stilling), er innkjøpsansvarlig, arkivansvarlig, tar i mot henvendelser til SSFF, forestår utsending av post, utfører det praktiske arrangementet av SSFFs møter-kurs-konferanser, med mer.

2.2 Tilknyttet personell

En rekke personer var i 2005 engasjert i deltidsstillinger ved SSFF:

- **Bo Larsson**, professor dr.med., spesialist i barne og ungdomspsykiatri (50% stilling fra 01.10.2005). Larsson er prosjektleder for prosjektet *Dialektisk atferdsterapi for ungdom med repeterende suicidalatferd*. Hans stilling er finansiert av Shdir gjennom prosjektmidler til dette prosjektet, og han vil ha hele sitt arbeid knyttet til dette prosjektet. Larsson har også en stilling knyttet til NTNU.
- **Ingebjørg Hestetun**, psykologspesialist, cand.psychol. (50% stilling) Hestetun er engasjert i Aker-prosjektet, hun har også hatt en rekke oppgaver knyttet til skadeforebyggende arbeid, planlegging og gjennomføring av Forebyggingsforum, kurs i selvmordsforebygging blant barn og unge, igangsetting av prosjektet *Dialektisk atferdsterapi for ungdom med repeterende suicidalatferd*. Hestetun er også tilknyttet Barne- og ungdomspsykiatrisk seksjon ved Sykehuset Telemark HF.
- **Fredrik Walby**, forsker, cand.psychol. (20% stilling) Walby er engasjert i *SPIO-prosjektene*, og flere andre forskningsprosjekter, han deltar i utviklingen av faglige retningslinjer for behandling av suicidale pasienter i psykisk helsevern. Walby har sin hovedstilling ved Psykiatrisk klinikk Vinderen.
- **Finn Gjertsen**, rådgiver, cand.sociol., MPH (20% stilling) Gjertsen deltar i en rekke epidemiologiske forskningsprosjekter og har hovedansvaret for å produsere SSFFs statistiske oversikter over forekomsten av selvmord basert på data fra Statistisk sentralbyrå. Gjertsen har sin hovedstilling ved Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- **Ingeborg Rossow**, forsker dr.philos. (10% stilling) Rossow deltar i en rekke epidemiologiske forskningsprosjekter. Rossow har sin hovedstilling ved Statens institutt for rusmiddelforskning.

I tillegg til stillingene beskrevet over var i 2005 flere personer engasjert i prosjektrettede stillinger der deres arbeidstid ikke er finansiert gjennom midler fra Shdir.

- **Erik Ødegaard**, stipendiat, cand.psychol. (100% stipendiatstilling) Ødegaard er ansatt av Diakonhjemmet sykehus HF, men har sitt arbeidssted ved SSFF. Ødegaard har ansvar for prosjektet *SPIO-R*, og han vil ha hele sin arbeidsinnsats knyttet til dette prosjektet.
- **Nils-Petter Hauge**, forsker, cand.sociol. Hauge er ansatt i Forsvaret. Han har ansvar for prosjektet *Velvære og psykisk helse blant ansatte i Forsvaret*. Som ledd i prosjektet skriver Hauge sin doktorgradsavhandling under veiledning av Lars Mehlum.
- **Siri Thoresen**, forsker II, cand. psychol. Thoresen er ansatt ved NKVTS. Hun har ansvar for prosjektet *Selv mord og voldsom død blant FN/NATO-personell*. Hun har skrevet sin doktoravhandling under veiledning av Lars Mehlum, og disputas finner sted 25-26.03.2006.

- **Nils Retterstøl**, professor emeritus, dr.med. er pensjonist med daglig kontortid på Aker Universitetssykehus HF, Klinikk for psykisk helse, Gaustad. Retterstøl har fortsatt med å publisere bøker og holde foredrag, og har hatt undervisning ved Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid.

SSFF har i tillegg til egne ansatte hatt betydelig hjelp av en rekke personer som enten har gjort betalte oppdrag for seksjonen, eller vært faglige og administrative samarbeidspartnere. Overingeniør **Olav-Andreas Marschall** har gitt teknisk bistand til Internett-virksomheten. Grafisk designer **Ellen Jepson** har også i 2005 gjort et viktig arbeid for oss ved produksjonen av tidsskriftet *Suicidologi* og ved produksjonen av informasjonsmaterieell for seksjonen.

2.3 Lokale samarbeidspartnere

Medisinskfaglig rådgiver og senere klinikksjef **Ellen Hagemo**, kontorsjef **Trond Tangenes**, dataansvarlig **Sigurd Vangen** og **Varatharajan Naguleswaran**, alle ved Aker universitetssykehus - Klinikk for psykiatri, har i 2005 fortsatt vært viktige samarbeidspartnere for SSFF i forhold til faglige, praktiske og tekniske forhold. Overingeniør **Haneef Awan** ved Universitetsadministrasjonen for Institutt for psykiatri har likeledes gitt meget verdifull IT-støtte i avgjørende faser. Sekretariatet for Institutt for psykiatri ved kontorsjef **Randi Stene** og førstekonsulentene **Inger Johanne Synstad** og **Kari Kallager** har vært viktige samarbeidspartnere i økonomisaker, personalsaker og studieadministrasjon.

2.4 Samarbeid med Regionalt ressurscenter om vold, traumer og selvmord, Helseregion Øst RHF

I 2004 hadde vi gleden av å være vitne til etableringen av Regionalt senter for selvmordsforebygging, Helseregion Øst i samme bygning og etasje som SSFF. Senteret har nå blitt en underavdeling (RVTS-Selvmord) av Regionalt ressurscenter om vold, traumer og selvmord, Helseregion Øst RHF (RVTS). I 2005 var samarbeidet mellom RVTS-Selvmord og SSFF etablert på flere punkter. Det har vært holdt jevnlig ledermøter. Nestleder ved senteret **Nils Petter Reinholdt** var engasjert av SSFF for å arbeide med å etablere det bilaterale samarbeidet om selvmordsforskning og -forebygging mellom Norge og Litauen. Fra 2006 er dette formalisert som en ansettelse i 10% stilling ved SSFF. Spesialrådgiver, overlege Ildri Kjølseth deltar i redaksjonen av *Suicidologi*. Flere ansatte ved RVTS-Selvmord har undervist ved Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. Ansatte ved RVTS-Selvmord har deltatt på SSFFs forskningsmøter og på møter om relevante forskningsprosjekter. RVTS-Selvmord og SSFF samarbeider om arbeidet med å arrangere 5. nasjonale konferanse om selvmordsforebygging 10.-11. mai 2007.

3. Forskning (Kunnskapsgenerering)

3.1 Forskningsstrategi

En av SSFFs viktigste oppgaver er å drive forskning. Det suicidologiske forskningsfeltet er imidlertid meget vidt, og SSFF står overfor mange utfordringer i forhold til å dekke etterspørselen etter ny og relevant kunnskap. SSFF har følgende målstruktur for forskningsvirksomheten:

Hovedmål

Fremskaffe ny kunnskap om suicidal atferd med og uten dødelig utgang og om faktorer, forhold og/eller tilstander som kan føre til høy risiko for slik atferd.

Delmål

- Fremskaffe ny kunnskap om forekomsten av og årsaks- og risikofaktorer for suicidal atferd i ulike grupper av befolkningen, i ulike geografiske områder og utviklingen over tid.
- Fremskaffe ny kunnskap om forekomsten av og risikofaktorer for suicidal atferd innen kliniske populasjoner og om faktorer knyttet til den selvmordsnære og hjelperne som påvirker det kliniske forløp etter suicidal atferd.
- Fremskaffe ny kunnskap om effekter av intervensjoner som er iverksatt i ulike deler av forebyggingsfeltet rettet mot suicidal atferd.

I praksis vil dette medføre at SSFF vil konsentrere sin forskning på to hovedfelt metodisk og tematisk: A) Epidemiologisk forskning og B) Forskning knyttet til kliniske populasjoner. Dette innebærer ikke at senteret ikke skal kunne delta i prosjekter med andre foci, men at hovedvirksomheten vil være knyttet til de utvalgte områder.

Seksjonen har en rekke større og mindre igangværende forskningsprosjekter – alene eller i samarbeid med andre grupper og institusjoner. I løpet av 2005 ble det startet opp flere nye prosjekter, blant annet den store studien om effekten av dialektisk atferdsterapi for ungdommer med repeterende suicidal atferd. Studien utføres i samarbeid med flere andre forskergrupper. Det såkalte SIPEA-prosjektet startet også for alvor opp med inklusjon av pasienter i 2005. Studien utføres ved Sandviken sykehus i Bergen og i et samarbeid mellom Universitetet i Bergen og SSFF.

3.2 Forskningsprosjekter ved SSFF

3.2.1 Epidemiologiske prosjekter

SSFFs driver ut fra nevnte målsettinger en lang rekke forskningsprosjekter, blant disse er følgende *epidemiologiske prosjekter*:

1. CASE (Child and Adolescent Self-harm in Europe): Villet egenskade hos barn og unge – en europeisk multisenterstudie.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Mette Ystgaard og Lars Mehlum

Samarbeidspartnere i den nasjonale delen av CASE: Nils Petter Reinholdt og Jorulf Husby (Sykehuset Innlandet HF).

Det internasjonale samarbeidet samordnes av CASE-gruppen med en representant (principal investigator) fra hvert av deltakerlandene:

- Ella Arensman, National Suicide Research Foundation, Cork, Ireland
- Keith Hawton, Centre for Suicide Research, University Oxford, UK
- Nicola Madge, National Children's Bureau, London, UK
- Kees van Heeringen, Unit of Suicide Research, Ghent University, Belgium
- Erik Jan deWilde, Municipal Health Service Rotterdam area, the Netherlands
- Diego deLeo, Australian Institute for Suicide Research and Prevention, Griffith University, Australia
- Sandor Fekete, Department of Psychiatry, University of Pecs, Hungary

CASE-prosjektet er først og fremst et multinasjonalt forskningsprosjekt. Undersøkelsen i Norge gjennomføres i Hedmark og Oppland. Resultater er allerede publisert nasjonalt og internasjonalt, og resultater er fremlagt på flere kongresser.

2. Dødelighet ved bruk av skytevåpen i Norge i perioden 1969-2001.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Finn Gjertsen og Lars Mehlum.

Formålet med dette prosjektet er å se på utvikling i dødelighet av skader relatert til bruk av skytevåpen og fordeling av disse etter intensjon/ytre omstendighet (ulykke, drap og selvmord).

3. Akutt forgiftninger 1999-2002. Dødsfall og innleggelser ved sykehus.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Finn Gjertsen

Samarbeidspartnere: Grethe Helen Bøe, Knut Joachim Berg, Erik Andrew
(Giftinformasjonen, Sosial- og helsedirektoratet.)

Prosjektets formål er å gi en oversikt over utbredelse av akutte forgiftninger med dødelig utgang, og hvor mange tilfeller som medfører innleggelse i spesialisthelsetjenesten (somatikk). Materialet i form av statistiske opplysninger innhentes fra to nasjonale helseregistre, Dødsårsaksregisteret og Norsk pasientregister.

4. Selvmord og voldsom død blant FN/NATO-personell.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Siri Thoresen og Lars Mehlum

Samarbeidspartnere: Espen Røysamb (Psykologisk institutt) og Arnfinn Tønnessen
(Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress).

Dette er et større forskningsprosjekt som følger opp den såkalte UNIFIL-undersøkelsen, og fokuserer på overdødelighet ved selvmord og ulykker hos personell som tidligere har tjenestegjort i norske kontingenter av FNs og NATOs multinasjonale militære operasjoner. Studien ble ferdigstilt i løpet av året og stipendiat på prosjektet, Siri Thoresen, disputerer for dr.psychol.-graden den 24.3.2006. Det gjenstår imidlertid fortsatt mye stoff i datamaterialet, og arbeidet med dette vil fortsette i 2006.

5. Velvære og psykisk helse blant ansatte i Forsvaret. Forhold som fremmer og hemmer psykisk helse i en langvarig og omfattende omstillingsprosess.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Nils-Petter Hauge og Lars Mehlum.

Samarbeidspartner: Bjørn Lau (Statens arbeidsmiljøinstitutt).

Prosjektet har som formål å studere hvordan individuelle egenskaper og forutsetninger, samt kjennetegn ved det psykososiale arbeidsmiljøet påvirker den enkelte ansattes psykiske helse og velvære i en omfattende organisatorisk nedbemanningsprosess.

3.2.2 Kliniske prosjekter

SSFF driver følgende *kliniske* prosjekter:

1. Akerprosjektet. Oppfølging av selvmordsforsøkere i Oslo kommune - Aker sektor. En prospektiv oppfølgingsundersøkelse.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Lars Mehlum, Mette Ystgaard, Georg Schjelderup, Ingebjørg Hestetun

Samarbeidspartnere: Mitchell E. Loeb (SINTEF Helse).

Dette er en klinisk forløpsundersøkelse av selvmordsforsøkere utført i samarbeid med de kliniske avdelinger ved Aker sykehus i Oslo og de syv bydeler som sykehuset betjener. Prosjektet tar utgangspunkt i et nytt oppfølgingstiltak for selvmordsforsøkere i Aker sektor, der seksjonens medarbeidere sto sentralt i organisering og drift de første to år. Akerprosjektet har fått sitt navn etter den geografiske og organisatoriske forankringen for prosjektet - nemlig i Aker sektor av Oslos helsevesen. Prosjektet omhandler i første rekke oppfølging av selvmordsforsøkere etter medisinsk behandling på Aker sykehus, og er iverksatt som et samarbeid mellom Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging, Aker sykehus og bydeler i Aker sektor. Forskningsprosjektet har blant annet fokusert på risikofaktorer for repetisjon av selvmordsforsøk og på årsaksfaktorer og sykdomsmekanismer ved utvikling av selvmordskriser.

2. SIPEA - Suicidale pasienter innlagt i PAM – Helse Bergen - en prospektiv oppfølgingsundersøkelse.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Lars Mehlum

Samarbeidspartnere: Liv Mellesdal og Hugo Jørgensen (Bergen Mental Health Research Center) og Tore Wentzel-Larsen (Kompetansesenter for klinisk forskning, Helse Bergen).

Dette er en oppfølgingsstudie som fokuserer på voksne ikke-psykotiske pasienter som henvises til Psykiatrisk akuttmottak (PAM) ved Bergen psykiatriske universitetsklinikk på grunn av selvmordsfare, eller der selvmordsfare avdekkes under mottakssamtalen. Hensikten er å klarlegge hvilke kjennetegn og behandlingmessige behov pasientene i denne heterogene gruppen har. Deler av studien inngår i en multisenterstudie ved Evalueringsnettverk for akuttpsykiatriske tilbud som er initiert av Sosial- og helsedirektoratet, og ledes av SINTEF Helse. Det forventes at resultatene fra studien kan danne grunnlag for etablering av et mer differensiert og kunnskapsbasert behandlings- og oppfølgingstilbud til personer som signaliserer økt selvmordsrisiko. Sammen med kunnskap fra andre studier antas det at denne studien kan bidra til å gi et godt belegg for vurdering av hvilke pasienter som også i fremtiden bør få akutt behandling og beskyttelse på lukket døgnavdeling i sykehus, og at en vil få grunnlag for

å foreslå oppfølgingstilbud som kan prøves ut for disse pasientene i fremtidige studier. Det tas også sikte på å kunne identifisere forhold som tilsier at innleggelse er uhensiktsmessig eller unødvendig, idet innleggelser hos noen pasienter ikke bidrar til vedvarende reduksjon av opplevde symptomer og suicidal tanker/suicidal atferd, bedret sosial fungering, eller redusert behov for fremtidige innleggelser. For disse pasientene regner en med å få grunnlag til å foreslå ett eller flere alternative behandlings- eller hjelpetilbud som eventuelt kan prøves ut i neste omgang. Foreløpig resultater fra studien ble fremlagt på IASP-kongressen i Sør-Afrika i september.

3. SPIO-1 prosjektet: Selvmord blant psykiatriske pasienter i Oslo.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Fredrik Walby, Lars Mehlum og Erik Ødegaard.

Samarbeidspartner: Karsten Hytten (Institutt for psykoterapi)

Prosjektet Selvmord blant psykiatriske pasienter i Oslo ble startet høsten 1999. Prosjektets formål er todelt: Dels å kartlegge forekomst av selvmord under og etter innleggelse ved psykiatriske avdelinger i Oslo i tiden 1992-98, dels å studere risikofaktorer for gjennomførte selvmord i denne populasjonen. Det benyttes et blindet case-control-design. I 2005 har det vært arbeidet med dataanalyser og publisering. Resultater har vært presentert på møter og kongresser nasjonalt og internasjonalt, og den første artikkelen er akseptert i et internasjonalt tidsskrift. Det videre arbeid med publisering av prosjektets resultater vil pågå i 2006.

4. SPIO-R: Selvmord blant psykiatriske pasienter i Oslo. Del II.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Erik Ødegaard, Fredrik Walby og Lars Mehlum.

Risikofaktorer for selvmord blant psykiatriske pasienter i Oslo. Psykiatriske pasienter utgjør den største risikogruppen for gjennomførte selvmord, og man antar at potensialet for forebygging vil være størst ved tiltak rettet mot pasienter med psykiske lidelser. Prosjektets formål er å undersøke risikofaktorer for selvmord blant psykiatriske pasienter under innleggelse og etter utskrivelse fra institusjoner i region Helse Øst. Prosjektet bygger på etablert metodologi og en stor database med klinisk materiale. Det benyttes et blindet case-control design. Ved å sammenligne pasienter som har tatt livet sitt under og etter innleggelse, med pasienter som fremdeles er i live, vil vi kunne studere forskjeller mellom disse gruppene. Studien forventes ferdig i desember 2007, og de første resultatene vil bli publisert høsten 2006. Prosjektet startet i januar 2005, og det foreligger ingen resultater ennå. Foreløpig er det arbeidet med ferdigstilling av protokoll i form av variabel definisjon, utvelgelse av aktuelle instrumenter og pilottesting av instrumentene. Vi er særlig interesserte i data som belyser fenomenene og som kan tenkes brukt i forebyggingssammenheng, f. eks ved økt kunnskap om vurdering, bruk av instrumenter i risikoidentifisering, risikohåndtering og spesielt utsatte undergrupper.

5. Tematisk Område Psykotiske lidelser (TOP). Delstudie om suicidal atferd.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Lars Mehlum og Fredrik Walby.

Samarbeidspartnere: Ole A Andreassen og Ingrid Melle (Ullevål universitetssykehus).

Studien baserer seg på et omfattende datamateriale fra pasienter med psykotiske lidelser, og materialet er innsamlet ved flere psykiatriske behandlingssenheter i Oslo. I dette prosjektet, som er under forberedelse, undersøkes suicidal atferd blant førstegangsinnlagte pasienter med psykose.

6. Selvmordsforsøkere vurdert ved CL-enheten Aker universitetssykehus 1997-2003.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Lars Mehlum.

Samarbeidspartner: Trond Jørgensen (Enhet for konsultasjonspsykiatri, Aker universitetssykehus).

Dette prosjektet utnytter CL-enhetens pasientregistreringer til å undersøke endringer i det kliniske forløpet etter selvmordsforsøk etter at det ble innført et systematisk behandlingsskjedetiltak for denne pasientgruppen i Aker universitetssykehus med tilhørende bydeler i Oslo.

7. Regional differences in suicide rates and use of antidepressives in Norway.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Fredrik Walby.

Samarbeidspartnere: Jørgen Bramness, Svetlana Skurtveit og Aage Tverdal (Nasjonalt folkehelseinstitutt).

Dette er en studie av sammenhengen mellom forbruk av litium i befolkningen og selvmordsdødelighet. Det er et samarbeidsprosjekt mellom Jørgen G. Bramness, Svetlana Skurtveit og Aage Tverdal fra Nasjonalt folkehelseinstitutt og Fredrik A. Walby fra SSFF. De første resultatene fra prosjektet ble fremlagt på en internasjonal kongress i 2005.

8. Autobiografisk hukommelse og selvmordsatferd hos individer med schizofreni.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Fredrik Walby.

Samarbeidspartnere: Kenneth Pettersen og Nora Nord Rydningen (Psykologisk institutt).

Prosjektet gjøres som hovedoppgave ved UiO av stud.psychol. Kenneth Pettersen og Nora Nord Rydningen og veiledes av Fredrik A. Walby. Basert på Mark Williams`

”Cry of pain”-modell har prosjektet som formål å undersøke om overgeneralisert autobiografisk hukommelse kan være relatert til selvmordsatferd hos individer med schizofrenilignende diagnoser. Prosjektet er godkjent av REK og Datatilsynet, protokoll er utformet og datainnsamlingen er godt i gang.

9. Behandlingskjede ved villet egenskade – sykehus- og kommunestudie.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Lars Mehlum, Erlend Mork, Elin Anita Fadum og Nils Petter Reinholdt.

Studiens hensikt er å evaluere eksisterende rutiner for behandling av pasienter innlagt for villet egenskade ved medisinske avdelinger med øyeblikkelig hjelp-funksjon i Norge i lys av nasjonale og internasjonale anbefalinger. Videre har studien som hensikt å evaluere hvilke rutiner norske kommuner har for behandling av pasienter som utskrives fra sykehus etter villet egenskade og henvises for oppfølging i det kommunale hjelpeapparatet. Endelig ønsker man å evaluere hvilke rutiner sykehus og kommuner har for samarbeidet seg imellom og i hvilken grad de anser samarbeidet for tilfredsstillende. Data innhentes i 2006 fra alle landets somatiske sykehus med akuttmedisinsk funksjon, samt fra et stratifisert utvalg av norske kommuner. Studien følger opp to tidligere studier gjort ved SSFF med samme fokus, men denne gang for første gang med innsamling av data fra kommunene.

10. Hormonforandringer under menstruasjonssyklus og risiko for suicidal atferd.

Prosjektansvarlige ved SSFF: Alexandra Naletova og Lars Mehlum.

Samarbeidspartner: Babill Stray Pedersen (Kvinneklubben, Rikshospitalet og Universitetet i Oslo).

Hovedhensikten med studien er å innhente nye kunnskaper om kjønnsfaktorer ved suicidal atferd. Av særlig betydning er å avdekke årsaker til den betydelige overvekt av unge kvinner som finnes i Norge og de fleste andre land når det gjelder selvmordsforsøk. Man vil søke å klarlegge sammenhengene mellom hormonelle faktorer, psykisk lidelse, belastende livshendelser og utvikling av risiko for suicidal og selvskadende atferd. Undersøkelsen vil sammenlikne psykologiske og biologiske forhold under menstruasjonssyklus hos kvinner som har vært lagt inn i somatisk sykehus for selvmordsforsøk, sammenliknet med en gruppe av friske kontrollpersoner.

11. Håp hos suicidale pasienter.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Henning Herrestad.

Samarbeidspartnere: Arne Thorvik og Helge Svare.

Prosjektet gjør en kvalitativ undersøkelse av hvordan suicidale personer selv opplever håp og håpløshet og egen selvbestemmelse. I 2005 ble det utviklet prosjektprotokoll og

innhentet godkjenning fra etisk komité for medisinsk forskningsetikk. Data innhentes i 2006.

3.2.3 Effektstudier

SSFF driver følgende effektstudier:

1. **Dialektisk atferdsterapi for ungdom med repeterende suicidalatferd – en randomisert kontrollert studie.**

Prosjektansvarlige ved SSFF: Bo Larsson og Lars Mehlum

Samarbeidspartnere: Berit Grøholt (Institutt for psykiatri, Universitetet i Oslo og Sogn senter for barne- og ungdomspsykiatri), John Eriksen og Bera Moseng (NOVA), Johs Wiik og Finn Gjertsen (Nasjonalt folkehelseinstitutt) og Alec Miller (Montefiore Medical Centre, Albert Einstein School of Medicine, New York).

Behandling ved gjentatt selvskaade og suicidforsøk hos tenåringer: en randomisert og kontrollert multisenter-studie. Denne studie har i 2005 vært planlagt i et samarbeid mellom SSFF, Senter for psykisk helse, Sogn, NOVA, Folkhelseinstituttet i Oslo og Regionsenter for barn og unges psykiske helse, NTNU, Trondheim. Prosjektet har økonomisk støtte fra Sosial- og helsedirektoratet i 4 år framover. 1.10 2005 ble professor Bo Larsson ansatt som prosjektleder.

2. **Behandlingskjede for selvmordsforsøkere – evaluering av effekter på selvmordsrater og forekomsten av villet egenskade.**

Prosjektansvarlige ved SSFF: Ingeborg Rossow, Lars Mehlum og Finn Gjertsen.

Samarbeidspartner: Bjørn Møller (Kreftregisteret).

Studien benytter en kombinasjon av registerdata (Dødsårsaksregisteret og Norsk pasientregister), data fra enkeltstående sykehus og intervjudata for å evaluere mulige effekter av de mange behandlingsskjedeprosjektene rettet mot selvmordsforsøkere i Norge. I løpet av 2005 ble en artikkel ferdigstilt og innsendt for publisering.

3. **Ullevål PersonlighetsProsjekt (UPP). Randomisert kontrollert studie av kombinert dagbehandling for pasienter med UPF.**

Prosjektansvarlig ved SSFF: Lars Mehlum

Samarbeidspartnere: Sigmund Karterud og Theresa Wilberg (Avdeling for personlighetspsykiatri, Ullevål universitetssykehus).

Prosjektet søker å evaluere effekten av kombinert dagbehandling på suicidal adferd hos pasienter med ustabil personlighetsforstyrrelse.

4. Zippys venner - En kontrollert studie av effekten av et forebyggende skoleprogram rettet mot 6-8- åringene.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Mette Ystgaard.

Samarbeidspartner: Brian Mishara (Centre pour reserche et intervention de suicide et euthanasie, Université de Quebec á Montreal, Canada)

Undersøkelsen har vist at dette forebyggende tiltaket har korttidseffekt på sosiale ferdigheter og mestring hos barna. Under prosjektledelse av Voksne for barn, og med veiledning fra SSFF, blir programmet nå gjennomført på første trinn i barneskoler i Stavanger og Oppland, i til sammen 17 grupper. En større effektevaluering av programmet er også under planlegging, og vil ha oppstart i 2006 under forutsetning av finansiell bistand.

3.2.4 Andre forskningsprosjekter

I tillegg drives følgende forskningsprosjekter som faller utenfor inndelingen ovenfor:

1. En rett til å dø? – Ethiske spørsmål knyttet til selvmord og eutanasi.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Henning Herrestad.

Prosjektet er en undersøkelse og drøfting av etiske argumenter for og i mot at mennesker selv har rett til å bestemme når og hvordan de skal dø, og til å få assistanse til å ta sitt eget liv.

2. Psykisk helse og tilpasning hos norske veteraner fra FN-observatørroppdrag – en etterundersøkelse.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Lars Mehlum

Samarbeidspartnere: Bjørn O Koldslund (Ringerike psykiatriske senter) og Mitch E Loeb (Sintef Helse).

Studien følger opp norske deltakere i FN's fredsbevarende observatørstyrker og undersøker i hvilken grad disse har fått helsemessige eller tilpasningsmessige problemer i årene etter hjemkomst, og hvilke forhold som i så fall predikerer helseskade.

3. Reaksjoner hos lastebilsjåfører etter selvmord i veitrafikken.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Lars Mehlum

Samarbeidspartner: Hans Olav Tungesvik (Frihamnsenteret, Skånevik).

Studien er finansiert av Norges Lastebileierforbund og fokuserer på hvilke reaksjoner og problemer som kan utløses hos sjåfører som har vært involvert i møteulykker der det er sannsynlig at motparten ønsket å ta sitt eget liv.

4. Etterlattes reaksjoner etter selvmord: en systematisk litteraturstudie.

Prosjektansvarlig ved SSFF: Fredrik Walby

Samarbeidspartner: Carl-Aksel Sveen (Psykologisk institutt).

Prosjektet gjøres som hovedoppgave av stud. psychol. Carl-Aksel Sveen og veiledes av Fredrik A. Walby. Hovedoppgaven ble innlevert i 2005, og det er arbeidet med å få publisert en artikkel i et internasjonalt tidsskrift etter dette.

3.3 Publikasjoner fra SSFF i 2005

Amundsen, Kirsti: Nytt fra SSFFs Internett-sider. Fast spalte i Suicidologi (to nr. i 2005)

Amundsen, Kirsti: Nettartikkel: Ny revidert utgave av ”Pubmed. Søkveiledning på norsk: søking etter tidsskriftartikler mv. om selvmord og selvmordsforebygging”
<http://www.med.uio.no/ipsy/ssff/litteratur/PubMedveil150905.pdf>

Bramness, Jørgen Gustav; Walby, Fredrik A.; Skurtveit, Svetlana; Tverdal, Aage: Regional differences in suicide rate and the use of lithium and newer antidepressants in Norway [Poster]. International Society of Pharmacoepidemiology; Annual meeting 2005

Gjertsen, Finn. Selvmordsmetoder i Norge, potensial for forebygging?.
Suicidologi 2005;10(2):8-10

Hernes, Eivor; Harvei, Sverre; Glattre, Eystein; Gjertsen, Finn; Fosså, Sofie D. High prostate cancer mortality in Norway: Influence of Cancer Registry information?. APMIS 2005;113:542-549

Herrestad, Henning. Bruken av skråplanargumenter mot legalisering av aktiv dødshjelp. I: Uutholdelige liv - Om selvmord, eutanasi og behandling av døende. Oslo: Gyldendal Akademisk 2005. ISBN 8205335036. s. 133-147

Herrestad, Henning; Mehlum, Lars: Samfunnets tre store samtaler om de uutholdelige liv. I: Uutholdelige liv - Om selvmord, eutanasi og behandling av døende. Oslo: Gyldendal Akademisk 2005. ISBN 8205335036. s. 13-21

Mann, JJ; Apter, A; Bertolote, J; Beautrais, A; Currier, D; Haas, A; Hegerl, U; Lönnqvist, J; Malone, K; Marusic, A; Mehlum, Lars; Patton, G; Phillips, M; Rutz, W; Rihmer, Z; Schmidtke, A; Schaffer, D; Silverman, M; Takahashi, Y; Värnik, A; Wasserman, D; Yip, P; Hendin, H: Review of National Suicide Prevention Strategies. JAMA 2005;294(16):2064-2074

Mehlum, Lars: Forebygging gjennom begrensning av tilgangen til selvmordsmidler. Suicidologi 2005;10(2):3-7

Mehlum, Lars: Foreword. I: Suicide in South Africa. Durban, Sør Afrika: Kwa Zulu Natal University Press 2005. 2 s.

Mehlum, Lars: Suicidal behaviour in borderline personality disorder – clinical challenges and management. CNS-forum, publisert 03.11.2005.
<http://www.cnsforum.com/magazine/asktheexpert/Suicide/default.aspx>

Mehlum, Lars: Suicide in BPD - Ask the Expert. CNS forum. Publisert 29.11.2005.
http://www.cnsforum.com/magazine/asktheexpert/Suicide/qa_suicide.aspx

Mehlum, Lars: ”Lykkepiller” og selvmordsrisiko. Kronikk, Dagsavisen 23.03.2005

Mehlum, Lars: Om motiver og intensjoner ved selvmordshandlinger. I: Uutholdelige liv - Om selvmord, eutanasi og behandling av døende. Oslo: Gyldendal Akademisk, s. 29-42

Mehlum, Lars: Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging. Medisinsk informasjon 2005(2):24-25

Mehlum, Lars: Selvmordsforebygging angår alle. Leve Nytt 2005(6)

Mehlum, Lars: Traumatic stress and suicidal behaviour. An important target for treatment and prevention. I: Prevention and treatment of suicidal behaviours - From Science to Practice. Oxford: Oxford University Press 2005. ISBN 0-19-852975-9. s. 121-138

Mishara, Brian, Ystgaard, Mette: Effectiveness of mental health promotion to improve coping skills in young children: *Zippy's Friends*. Manus sendt til *Early Childhood Research Quarterly* In press

Reas, Deborah L; Kjelsås, Einar; Heggestad, Torhild; Eriksen, Lasse; Nielsen, Søren; Gjertsen, Finn; Götestam, Gunnar. Characteristics of Anorexia Nervosa-Related Deaths in Norway 1992-2000: Data from the national patient register and cause of death register. International Journal of

Retterstøl, Nils: Anmeldelse av Bøhle, S; Å ville døden sterkere enn livet. Om depresjon, selvmord og etterlattes situasjon. Gyldendal akademisk, Oslo 2004. Tidsskr Nor Lægeforen Lægeforen. 2005, 125, 1034.

Thoresen, S; Mehlum, L; Røysamb, E; Tønnesen, A: Risk factors for completed suicide in veterans of peacekeeping: Repatriation, negative life events and marital status. In Press, Archives of Suicide Research.

Walby, Fredrik A.: Selvmord og annen selvmordsatferd. *Medisinsk informasjon* 2005;19(2):8-11

Walby, Fredrik A.; Ødegaard, Erik; Mehlum, Lars. Psychiatric comorbidity may not predict suicide during and after hospitalization. A nested case-control study with blinded raters. In press, Journal of Affective Disorders.

Walby, Fredrik A.; Ødegaard, Erik; Mehlum, Lars: Risk factors for completed suicide in psychiatric inpatients [Vitenskapelig foredrag]. XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention; 13.09.2005 - 16.09.2005

3.4 Kongresspresentasjoner fra SSFF i 2005

3.4.1 Internasjonale konferanser

Bramness, JG; Walby, F; Skurtveit, S; Tverdal, Aa: (2005). Regional differences in suicide rate and the use of lithium and newer antidepressants in Norway. Poster. International Society of Pharmacoepidemiology; Annual meeting. Nashville, Tennessee

Mehlum, L: Suicide Prevention in the military context. Invitert gjesteforelesning. Tallinn 13.04.2005

Mehlum, L: The chain of care for deliberate self-harm patients. Collaboration between primary health care and hospitals. Invitert gjesteforelesning. Tallinn 14.04.2005.

Mehlum, L: Traumatic stress and suicidal behaviour. Invitert plenarforedrag XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention, Durban 13-16.09.2005.

Mehlum, L: Suicide Prevention is our business. Opening Lecture. XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention, Durban 13-16.09.2005.

Mehlum, L: Pesticides and suicide prevention. First International Workshop on Secure Access Pesticides. XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention, Durban 13-16.09.2005.

Mehlum, L; Hoifodt, TS & Silvola, K: Integrating suicide intervention training in medical education. XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention, Durban 13-16.09.2005.

Mellesdal, L; Mehlum, L; Jørgensen, H: Suicidality in psychiatric emergency admissions – the SIPEA study. A prospective follow-up study. XXIIIth Congress of International Association for Suicide Prevention, Durban 13-16.09.2005.

Thoresen, S; Mehlum, S; Røysamb, E; Tønnessen, A: Risk factors for suicide attempt in Norwegian peace-keepers. Ved 10th STSS congress, Stockholm, Mai 2005.

Walby, F.A; Odegaard, E; Mehlum, L: Risk factors for completed suicide in psychiatric inpatients. Oral presentation. XXIII World Congress. International Association for Suicide Prevention. Durban, South Africa. 13.09.2005

3.4.2 Nasjonale konferanser

Mehlum, L: Selvmord – et samfunnsmessig problem. Ved konferansen Psykisk helse 2005, Trondheim. 18.01.2005.

Mehlum, L: Selvmord og risiko. Intervensjon ved kriser. Ved konferansen ”Akuttmedisin 2005” Gardermoen Airport hotell. 11.03.2005.

Hestetun, Ingebjørg: Barn og unge som pårørende og etterlatte. Åpen forelesning på seminaret Helhetlig behandling av suicidalitet hos unge mennesker. Helse Bergen; 02.02.2005

Hestetun, Ingebjørg og Ystgaard, Mette: Vårt møte med unge suicidale: egne oppfatninger, holdninger og erfaringer. Selvmordsatferd blant barn og unge, noen tall og sammenhenger. Forståelse av selvmordsatferd og selvmordsprosessen. Samtale og vurdering ved bekymring for selvmordsfare. Intervensjon ved selvmordskrise. Unge suicidale - utfordring for behandlere. 6 forelesninger på seminaret Helhetlig behandling av suicidalitet hos unge mennesker. Helse Bergen; 02.02-03.02.2005

Ystgaard, Mette: Zippys venner: et forebyggingsprogram for første klasse. Virker det? På landskonferansen: Helsefremmende og sykdomsbyggende strategier innen psykisk helse: Hva vet vi? Hotell Bristol, Oslo, 24.01.2005

Ystgaard, Mette og Grøholt, Berit: Selvmordsforebyggende strategier. Hva har effekt? På landskonferansen Helsefremmende og sykdomsbyggende strategier innen psykisk helse: Hva vet vi? Hotell Bristol, Oslo, 25.01.2005

Ystgaard, Mette: Nyere forskning om selvskading og selvmordsforsøk. Helse Bergen; 02.02-03.02.2005

Ystgaard, Mette: Hva vet vi om smitte ved selvmordsatferd? Helse Bergen; 02.02.05-03.02.2005

Ystgaard, Mette: - Hva vet vi i dag om villet egenskade? - Førstelinjens møte med ungdom som skader seg. To foredrag på tverrfaglig landskonferanse for skole, helse- og sosialtjeneste og barnevern: Selvskading blant ungdom, Oslo, 02.03- 03.03.2005

Ystgaard, Mette: Villet egenskade blant ungdom: Hvor vanlig er villet egenskade blant ungdom. I hvilken grad søker ungdom hjelp? Risikovurdering og intervensjon. Endagskonferanse, Haugesund, Helse Fonna, 07.03.2005

Ystgaard, Mette: Selvmordsforsøk og selvskading. Foredrag på den 4. Nasjonale konferansen i selvmordsforebygging, Tromsø 10.05- 11.05.2005

Ystgaard, Mette: Villet egenskade blant ungdom. Etterutdanningsnettverket i Namdalen. Endagskonferanse, Namdal, 15.09.2005

3.4.3 Posterpresentasjoner

Hestetun, Ingebjørg; Magnussen, Solveig; Trana, Anne Brager-Larsen. Dialektisk atferdsterapi (DBT) for ungdom. Evaluering av et behandlingstilbud ved Ungdomspsykiatrisk senter, Barne- og ungdomspsykiatrisk seksjon, Sykehuset Telemark HF. Poster. Fjerde nasjonale konferanse om selvmordsforebygging. Tromsø 10.05- 11.05.2005

3.5 Tiltak for å fremme forskningsamarbeid og kompetanseutvikling

SSFF arbeider målbevisst for å utvikle seg som et levende forskningsmiljø der det foregår en utveksling av synspunkter og idér, og der man kan få diskutert viktige spørsmål som dukker opp i løpet av et forskningsprosjekt. SSFF har derfor regelmessige forskningsmøter der forskerne presenterer sine prosjekter for hverandre. Fra 2005 holdes møtene annenhver uke, og vi prøver å sikre at alle prosjekter blir diskutert minst en gang i løpet av året.

SSFF har som nasjonalt kompetansesenter også tatt på seg et ansvar for regelmessig å bringe internasjonalt anerkjente suicidologiske forskere til Norge. Vi bruker deres besøk som utgangspunkt for inspirasjon og samarbeid for alle som driver suicidologisk forskning gjennom å invitere til åpne forelesninger og forskningsworkshops. Vi ønsker med dette også å styrke samarbeidet mellom aktuelle forskningsmiljøer.

26. april kom professor Kees van Heeringen som er leder for University Department of Psychiatry, University Hospital Gent og for Division of Psychiatry and Medical Psychology, Universitetet i Gent. Han leder også Unit for Suicide Research samme sted. Han foreleste over temaene The predisposition to suicidal behaviour: concepts and treatment og A process approach to the treatment and prevention of suicidal behaviour. Han ledet dagen etter vår forskningsworkshop med temaet: The neurobiological study of suicide: approaches, results and future directions.

12. oktober kom professor Barbara Stanley som er klinisk psykolog og forsker ved Columbia University i New York der hun er leder for "Center on Intervention for Prevention of Suicide", og professor ved New York State University. Hennes gjesteforelesning, som også inngikk i årsmøtet til Norsk psykiatrisk forening, hadde tittelen

“Studies of Dialectical Behavior Therapy and other clinical interventions for suicidal patients with Borderline Personality Disorder”. Hun ledet dagen etter vår forskningsworkshop over temaene: "Experiences with planning and conducting an RCT study on dialectical behavior therapy" og "Future perspectives on treatment approaches for self-harm behaviors".

4. Formidling

Med formidling mener vi ulike former for spredning av oppdatert suicidologisk kunnskap som springer ut fra våre egne studier, eller som samles ved vårt senter som resultat av kontakter med andre fagmiljø i inn- og utland. Formidlingsvirksomheten i 2005 fordeler seg på følgende områder: Utdanning, publikasjonsvirksomhet, drift av suicidologiske kunnskapsdatabaser og annen informasjonsvirksomhet, samt formidling gjennom massemedia.

4.1 Utdanning

En av forutsetningene for å utvikle gode forebyggende tiltak, og for å nå fram til selvmordsnære mennesker med tilstrekkelig hjelp, er at aktuelle faggrupper har tilstrekkelig kunnskap både om selvmordsatferd og om forebyggende strategier. Formidling av oppdatert og evidensbasert kunnskap som er tilpasset ulike faggrupper og arbeidssituasjoner, er derfor et sentralt mål for vår virksomhet.

4.1.1 Universitetsintern undervisning

Som en del av Det medisinske fakultet deltar personell ved seksjonen med undervisning på grunn-, etter- og videreutdanning for leger. Det gjelder undervisning i generelle psykiatriske emner, smågruppeundervisning og naturligvis også forelesninger i spesielle suicidologiske tema. Ansatte ved seksjonen underviser også i kliniske emner ved Psykologisk institutt.

4.1.2 Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid

Seksjon for selvmordsforskning og -forebygging tilbyr en toårig halvtids videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. Fullført utdanning gir 60 studiepoeng. 18 studenter fullførte studiet i 2005. I tillegg fikk en student utsatt eksamen til mai 2006 pga sykdom.

Studiet er finansiert ved et årlig tilskudd fra Sosial- og helsedirektoratet (Shdir) på 300 000 kr og studieavgift fra studentene på kr 12 000 pr semester. De fleste studentene får dekket denne avgiften fra sine arbeidsgivere. SSFF søkte på vegne av de studentene som ikke fikk

dekket studieavgiften, om stipendiering fra Shdir. Shdir gav et tilskudd til disse studentene som tilsvarte 50% av det beløpet det ble søkt om – i alt kr 70 000.

Studentene har deltatt på to separate undervisningsuker i SSFFs lokaler hvert semester. I tiden mellom undervisningsukene har de fleste hatt kontakt gjennom sitt elektroniske klasserom på Internett, og noen har møttes til kollokvier. Alle studentene har skrevet en prosjektoppgave hvor de selv valgte tema og formulerte en problemstilling. I den forbindelse fikk de tildelt en veileder, og de fleste studentene valgte å benytte seg av veiledning.

Eksamen ble avholdt i november 2005. Alle studentene som gikk opp til eksamen bestod, flertallet av studentene fikk karakteren C eller bedre. Hver student holdt også en offentlig presentasjon av sin prosjektoppgave.

Studentevalueringer er gjennomført i slutten av hver undervisningsuke. Det ble også gjennomført en sluttevaluering etter eksamen. SSFF har engasjert høyskolelektor Gry Bruland Vråle som tilsynssensor. Hun har utarbeidet en evalueringsrapport med forslag om visse endringer i studieplan og undervisningsplan for videreutdanningen. Denne rapporten vil bli brukt ved revisjon av studieplanen i 2006.

Det ble i 2005 rekruttert 20 nye studenter til studiestart i januar 2006. Studentene kommer fra hele landet, og de fleste er ansatt i helsevesenet. I rekrutteringsarbeidet ble det trykket opp en ny brosjyre om videreutdanningen som ble sendt til tidligere studenter, VIVAT-veiledere og koordinatorene og LEVEs fylkesledere. Brosjyren ble distribuert til de regionale sentrene som ble oppfordret til å rekruttere kandidater. Det ble også laget et stort vedlegg om videreutdanningen i Suicidologi nr 2 2005. I tillegg ble det annonsert for utdanningen i en rekke tidsskrifter; Omsorg, Fellesnytt, Tidsskriftet Sykepleien, Tidsskrift for Den norske lægeforening, Embla, Tidsskrift for Norsk Psykologiforening

SSFF har i 2005 arbeidet videre for å skaffe finansiering av et erfaringsbasert masterprogram i selvmordsforebyggende arbeid. I 2004 gjennomførte vi på oppfordring fra Sosial- og helsedirektoratet en behovsundersøkelse i helseforetakene, som viste en tydelig interesse for et slikt masterprogram. På bakgrunn av denne undersøkelsen sendte vi i desember 2004 en fornyet søknad om finansiering, søknaden ble avslått. Vi har nå inngått et samarbeid med Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress og Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer ved Institutt for psykiatri om å forsøke å lage et felles masterprogram med en felles finansieringsordning.

4.2 Kurs og foredragsvirksomhet

SSFF har en utstrakt ekstern undervisningsvirksomhet. Personell fra SSFF bidrar med forelesninger ved en rekke eksterne kurs og seminarer rundt i landet slik det vil fremgå i pkt 4.3. SSFF holder kurs og konferanser både i egen regi og i samarbeid med andre enheter. Vi vil i denne sammenheng også trekke frem fagseminaret som seksjonen arrangerte (se pkt 7.2) for fagfolk i helseregionene øst og sør.

4.3 Oversikt over enkeltstående kurs- og undervisningsaktiviteter i 2005

Amundsen, Kirsti:

- Aktuell litteratur og info på www.selmord.info:
Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 17.02.2005.
- Aktuell litteratur og info på www.selmord.info:
Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 26.04.2005
- Aktuell litteratur og info på www.selmord.info:
Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 20.09.2005

Dessuten har de fleste studentene fått individuelle veiledning om litteratursøking i forbindelse med prosjektoppgavene sine.

Gjertsen, Finn

- Personvern, personregistre og forskning.
Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 19.09.2005

Herrestad, Henning:

- Assistert selvmord og eutanasi. Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 28.04.2005
- Kan man bringe lys ved å gå tomhendt inn i mørket?, Plenarforedrag Nasjonal kursledersamling i Vivat, Tromsø 12.05.2005
- Selvmord som trussel mot menneskers liv, Diakonhjemmets høyskole 16.09.2005.

Hestetun, Ingebjørg:

- Å møte mennesker i selvmordskrise. Vestfold lokalavdeling av Norsk psykologforening. Tønsberg 17.11.2005

Mehlum, Lars:

- Selvmord i relasjon til personlighetsforstyrrelser. Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 14.01.2005
- Raterseminar for SIPEA-prosjektet. Bergen Psykiatriske Universitetsklinikk, Bergen 28.01.2005.
- Selvmordsforebygging i klinisk praksis ved psykiatrisk avdeling. Helse Øst-seminar om revisjon av medisinsk praksis ved psykiatriske avdelinger. Vika Atrium 02.02.2005.
- Effektiv selvmordsforebygging. Ved Cafe LEVE møte 07.02.2005.
- Selvmordsproblematikk. Stud med. Universitetet i Oslo 08.02.2005.
- Kliniske utfordringer i risikovurdering og intervensjon ved selvmordsfare. Halvdagsseminar ved Ringerike DPS. 08.04.2005.

- Intervensjon ved selvmordskriser. Stud med 22.04.2005.
- Traumatisk stress og suicidal atferd. Ved Videreutdanning i Selvmordsforebyggende arbeid. Universitetet i Oslo, 25.04.2005.
- Selvmord og forebygging blant eldre. Sommermøte for leger og sykepleiere på Losby Gods. 10.06.2005.
- Forebygging av selvmord i psykiatrisk avdeling. Legeundervisning ved Blakstad sykehus, 30.08.2005.
- Prevention of suicide – the chain of care for suicide attempters. For delegasjon fra Litauen 28.11.2005.
- Ved Moss Distriktpsikiatriske senter 09.12.2005 følgende foredrag:
 - Selvmord i et prosessperspektiv
 - Klinisk vurdering av selvmordsrisiko
 - Intervensjon i forhold til ulike grupper av selvmordsnære pasienter
 - Etter pasientselvmord – hvilke tiltak er nødvendige?

Walby, Fredrik A:

- Erfaringer med systematisk gjennomgang av psykiatrisk journal. Møte om fagrevisjon i psykiatrien. Helse Øst. Vika Atrium. 02.01.2005
- Risikofaktorer for selvmord hos psykiatriske pasienter etter utskrivning. Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF. 16.01.2005
- Hva er det med Lena? Psykopp's undervisningsprogram i psykisk helse for lærere. Nedre Eiker. 01.02.2005
- Selvmord: Risikofaktorer, vurdering og intervensjon. 4 timer. Utvalget for psykiatrisk kompetanseoppbygging i bydelene Nordstrand og Søndre Nordstrand. 22.02.2005
- Når noen vil ta sitt liv: Hva kan vi gjøre? Forelesning, 3 timer. Sosionomutdanningen, Høgskolen i Oslo. 27.02.2005
- Selvmord: Omfang, risikofaktorer, vurdering og intervensjon. SEPREP videreutdanning. Folloklinikken 27.05.2005
- Selvmord i psykiatriske avdelinger. Psykiatrisk klinikk, Vinderen. 06.04.2005
- Selvmord, risikofaktorer, vurdering, Intervensjon. 4 forelesninger, SEPREPs undervisningsprogram. Folloklinikken. 27.05.2005.
- Selvmord i psykisk helsevern. Verdensdagen, Åpne dager, Vinderen 10.10.2005
- Vurdering av selvmordsrisiko. 6 sem medisinerstudiet, UiO. 2 timer. 09.09.2005
- Intervensjon ved Suicidalkriser. 12. sem medisinerstudiet, UiO. 2 timer 09.11.2005
- Hva er det med Per Inge. Konferanse for rådgivere i skolen. PSYKOPP. Clarion Royal, Oslo. 01.12.2005
- Selvmord: Omfang, risikofaktorer, vurdering og intervensjon. SEPREP videreutdanning. Orkdal DPR 08.12.2005
- 6 x 3 timers kurs i klinisk intervjueteknikk. 2.avd. profesjonsstudiet, Psykologisk Institutt Universitetet i Oslo Vår 2005.
- 6 x 2 timers kurs i empirisk psykopatologi, 2.avd. profesjonsstudiet, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo Vår 2005.

- 6 x 2 timers kurs i empirisk psykopatologi, 2.avd. profesjonsstudiet, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo Høsten 2005.
- 6 x 3 timers kurs i klinisk intervjueteknikk. 2.avd. profesjonsstudiet, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo Høst 2005.

Retterstøl, Nils:

- Forelesninger ved videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid ved Seksjon for selvmordsforskning og –forebygging, Gaustad. 18.02.2005.
 - Historien om Gaustad sykehus - Behandlingsmetoder i psykiatrien gjennom tidene
 - Amalie Skram, hennes liv og skjebne
 - Omvisning i museet, kirken, vestbylen og auditoriet i Tårnbygget.

Ystgaard, Mette:

- Mestring og sosial kompetanse Foredrag, Workshop for Zippys venner, Voksne for barn 19.05.2005
- Selvmordsforsøkere behandlet på sykehus: Resultater fra Akerprosjektet, Alna DPS, 26.05.2005
- Selvmordatferd blant unge, intervensjon, forebygging og førstelinjens rolle. 4 forelesninger på Institutt for spesialpedagogikk, UiO, 25.04.2005
- Traumer og svikt i barndommen kartlagt med Childhood Experience of Care and Abuse (CECA) interview og repeterende selvmordsatferd i voksen alder, forskningsmøte Aker universitetssykehus, 15.06.2005
- Villet egenskade: Hva kan epidemiologiske undersøkelser si om forekomst, risiko og hjelpsøking. Foredrag på seminaret: Vansker knyttet til ungdomsårene del 11 Selvskading. Regionsenter for barn og unges psykiske helse, 02.09 – 03.09.2005
- Selvmordsatferd blant ungdom, og hvordan møte vi media. Undervisning i selvmordsforebyggende arbeid 20.09.2005

4.4 Sakkyndighetsoppgaver, bedømmelser og eksamensarbeid

Medarbeidere ved SSFF nedlegger ganske betydelig arbeid i forbindelse med eksamen i psykiatri og rettspsykiatri for studenter på profesjonsstudiet i medisin, eksamen i selvmordsforebyggende arbeid ved VISA, og dessuten som sensorer ved eksterne studier, særlig ved profesjonsstudiet i psykologi, Psykologisk institutt, UiO.

Medarbeidere ved SSFF nedlegger også en god del arbeid ved kompetansevurderinger for søkere til vitenskapelige stillinger ved universitetene, særlig ved UiO. Dessuten deltar medarbeidere ved SSFF i bedømmelseskomiteer for doktorgrader og som opponenter ved disputaser.

Medarbeidere ved SSFF mottar dessuten flere forespørsler årlig om å fungere som sakkyndige for ulike offentlige instanser; særlig Statens helsetilsyn og domstolene.

Mehlum, Lars:

Bedømmelse: Eili Sponheim – professorkompetanse Universitetet i Oslo

Oppsijon ved disputas: Øivind Rø – dr med, Universitetet i Oslo

Ledelse av disputas: - Jan Inge Røssberg – Universitetet i Oslo
- Dawn Peleikis – Universitetet i Oslo
- Anne Marie Berg – Universitetet i Oslo

Ystgaard, Mette:

Veiledning: Solveig Holen Hauge, mastergradsoppgave, UV fakultetet, UiO

Walby, Fredrik:

Veiledning: Carl-Aksel Sveen, hovedoppgave ved Psykologisk institutt, UiO.

Veiledning: Nora Nord Rydningen og Kennet Pettersen, hovedoppgave ved Psykologisk institutt, UiO.

4.5 Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september

Høsten 2004 inngikk IASP (International Association for Suicide Prevention) en avtale med LEVE (Landsforeningen for etterlatte ved selvmord) om at de skulle ha det koordinerende ansvaret for verdensdagen i Norge i perioden 2005-07. Sosial- og helsedirektoratet bevilget midler til LEVE slik at de kunne ansette Gry Lunde som prosjektleder for dagen. SSFF v/Kirsti Amundsen deltok som ressursperson i en arbeidsgruppe sammen med LEVE der det nasjonale arrangementet i Oslo konserthus i 2005 ble planlagt. I gruppa ble det også diskutert hva slags informasjonsmaterieell som skulle produseres på norsk ut fra de føringene IASP hadde gitt, hvordan materiellet kunne brukes, samt hvilke erfaringer SSFF og de regionale ressursmiljøene hadde gjort seg året før i samarbeid med fylkeslagene i LEVE. SSFF kvalitetssikret oversettelsen av IASPs brosjyre om dagen og skrev pressemeldingen som ble sendt ut til mediene. Informasjon om verdensdagen ble lagt ut på LEVEs og SSFFs nettsted.

Under den nasjonale markeringen i Oslo var professor og overlege Stein Husebø hovedforedragsholder. Byrådsleder Erling Lae holdt appell, mens det var kunstneriske innslag laget spesielt for dagen ved fiolinist Adam Nordin og danser Guro Rimeslåten. Eira Huse Sjaastad (sang, piano) og Hillevi Herrestad (sang) framførte to av sine egne sanger. I foajeen hadde frivillige organisasjoner og SSFF utstilling av materieell.

Årets slagord i 2005 var:

Selvmordsforebygging angår alle!

SSFF markerte verdensdagen for selvmordsforebygging med et fagseminar 9. september der boka ”Uutholdelige liv”, redigert av Henning Herrestad og Lars Mehlum, ble lansert. Mange av bidragsyterne i boka holdt foredrag, se pkt. 7.2.

Våre to største formidlingsprosjekter er tidsskriftet *Suicidologi* og nettstedet www.selvmord.info. Gjennom disse mediene når vi ut til mange, både fagfolk og andre interesserte, med oppdatert suicidologisk kunnskap og informasjon. Mediene brukes aktivt når fagfolk og studenter henvender seg til oss for å få hjelp til å innhente informasjon, og i undervisningssammenheng. Informasjon om mediene formidles også på kurs, konferanser og seminarer. Dessuten drifter vi nettstedet til Den internasjonale foreningen for selvmordsforebygging (IASP), www.iasp.info. Dette omtales i kapittel 5.

5. Annen formidlingsvirksomhet

5.1 Tidsskriftet *Suicidologi*

Tidsskriftet utkommer ca. 3 ganger i året og omhandler aktuell forskning og forskningsbasert kunnskap som er relevant for praksisfeltet, informasjon om selvmordsforebyggende tiltak og prosjekter, samt annet aktuelt stoff på det suicidologiske området. De fleste artiklene kan lastes ned fra www.selvmord.info. Gratis abonnement tilbys arbeidsplasser innen helse- og sosialfaglig sektor, skolen, Forsvaret, kirken og politiet, samt forvaltningen og frivillige organisasjoner som arbeider med selvmordsforebygging. Opplaget er på 5500. Antall abonnenter har de siste årene vært rundt 5000, blant dem er det flere i Sverige og Danmark.

Suicidologi blir registrert i databasen SveMed+ som produseres ved Karolinska Institutet i Stockholm. SveMed+ inneholder referanser til nordiske artikler på det medisinske området. Linkene herfra peker direkte til fulltekstartiklene i *Suicidologi*, som ligger på www.selvmord.info. Tidsskriftet blir også indeksert i det interne søkeprogrammet på www.selvmord.info og lagt ut i sin helhet.

Suicidologi utkom med to nummer i 2005, og dette var 10. årgang. Igjen hadde vi bidragsytere fra både inn- og utland. Nummer 1/05 var et nordisk nummer med flere artikler fra danske og svenske forskere og behandlere som arbeider med selvmordsproblematikk blant eldre. I nummer 2/05 var det utenlandske skribenter fra Danmark, England og Australia som skrev om bl.a. selvmord ved hopping, telefontjeneste blant eldre og krishjelp til asylsøkere. Begge utgivelsene var utvidete nummer på 32 sider.

Utgivelser av <i>Suicidologi</i> i 2005	Nummerets tema
1/05	Eldre og selvmordsproblematikk
2/05	Selvmordsforebygging: begrensning av tilgangen til selvmordsmidler

Redaksjonskomitéen besto av:

Lars Mehlum (redaktør), Kirsti Amundsen (administrativt ansvarlig), Henning Herrestad, Mette Ystgaard (alle fire fra SSFF), samt Dag Willy Tallaksen, høgskolelektor ved Høgskolen i Akershus.

Nye redaksjonsmedlemmer tiltrådte høsten 2005 og var med på planleggingen av nr. 1/06 med utgivelse januar 2006: Ingeborg Veia: informasjons- og markedsadministrator i Organisasjonen Voksne for Barn (VfB), og redaktør for VfBs temamagasinet OM og medlemsbladet Bulletin, Arne Thorvik: psykiater og ansatt i Psykiatrien i Vestfold, HF, og Ildri Kjølseth: geriater og ansatt ved Regionalt ressursenter om vold, traumer og selvmord i Helse Øst.

5.2 Suicidologiske kunnskapsbaser - Internett

5.2.1 SSFFs nasjonale nettsted www.selvsmord.info

Nettstedet er en viktig informasjonskanal og kunnskapskilde for fagfolk og andre. Det får vi stadig tilbakemeldinger om. Derfor er det svært viktig for oss å legge ut nytt stoff, samt å oppdatere sidene kontinuerlig.

Nettstedet har en egen redaksjon som består av Kirsti Amundsen, Henning Herrestad og Lars Mehlum. Sistnevnte har hatt forskningstermin sist høst, og Elin Anita Fadum har vært medlem av redaksjonen siden september.

Åpningssiden ble reorganisert i 2005 og nytt stoff presentert. Det fokuseres nå på og pekes til bl.a.:

Ekstern informasjon

- Norske forskeres artikler i fagfelle-vurderte tidsskrifter
- norske doktordisputaser
- nyere suicidologiske bøker
- kongresser

Info der SSFF har bidratt eller er utgiver

(Eks. på nyheter som ble fokusert)

- Vær Varsom-plakaten (ny revisjon, gjeldende f.o.m. 1.1.06)
- Nasjonal selvmordsstatistikk – tilrettelagte data basert på offentlige statistikker, oppdatert og revidert i 2005:
 - Selvmord i de nordiske og baltiske land
 - oversikt over figurer/tabeller til nedlasting.
- E-læringsprogram: Vurdering av selvmordsfare
- Fire nye kvartalslister over nyanskaffet litteratur ved SSFF

- Litteraturlister med søkeveiledere
- Tidsskriftet Suicidologi siste nummer
- Boka *Uutholdelige liv* redigert av Herrestad og Mehlum
- 4. Nasjonale konferanse om selvmordsforebygging: intervjuer om villet egenskade
- Litteraturliste om selvmord i relasjon til traumatisk stress
- Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september 2005

Veilederen til litteraturlisten Pubmed ble revidert og oppdatert: "Pubmed. Søkeveiledning på norsk: søking etter tidsskriftartikler mv. om selvmord og selvmordsforebygging".

Nye undermenypunkter ble lagt til under Forebygging, som igjen inneholder nytt stoff:

- Selvmord og pressdekning
- 4. Nasjonale konferanse om selvmordsforebygging
- Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september 2005

Litteraturlista om selvmordsproblematikk blant barn og ungdom ble utvidet og inneholder nå også villet egenskade.

Tekniske forandringer

Alle artikler i tidsskriftet Suicidologi f.o.m. 1999 foreligger nå i pdf-format. De ble reindexert og gjort søkbare gjennom det interne søkeprogrammet. Dette programmet og tilhørende databaser, som gjelder hele SSFFs nettsted, ble knyttet til et netthotell som Universitetets it-senter er vertskap for. Vi har selv full tilgang til basene og kan utdele brukernavn og passord for bl.a. registrering og oppdatering/ending av informasjon om forsknings- og forebyggende selvmordsrelaterte prosjekter. Det startet vi med i fjor.

5.2.2 www.iasp.info – Nettsted for International Association for Suicide Prevention

SSFF etablerte dette nettstedet i 2000 for IASP og har driftet det siden starten. Det gjelder også spansk og fransk versjon av nettstedet. Professor Brian Mishara, Centre de recherche et d'intervention sur le suicide et l'euthanasie, Université de Quebec, Montréal, overtok presidentvervet i september 2005 etter professor Lars Mehlum. Det nye styret ble presentert med omtaler og bilder.

Fokus ble også i 2005 satt på Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september. SSFF la i forkant ut en firesiders informasjonsbrosjyre på norsk, engelsk, tysk og fransk om WSPD, samt en pressemelding på engelsk like før selve dagen. Vi utviklet et eget nettskjema som IASP-medlemmer og andre ble oppfordret til å fylle ut. Der kunne de registrere lokale og nasjonale arrangementer over hele verden. Ved å presentere ulike typer arrangementer på nettet ønsket vi at medlemmer og andre kunne utveksle gode idéer til hva slags tiltak og markeringer man kunne organisere.

IASP Taskforce Postvention fikk et eget meny punkt med pekere til bl.a. en global ressursbase for etterlatte ved selvmord med oversikt over lokalt tilgjengelige støttetiltak og tjenester, artikler, møtoreferater og innkalling til 1st International Suicide Postvention Seminar i Slovenia september 2006.

Nettstedet fikk en total gjennomgang i desember, og en bedre struktur for de besøkende.

5.2.3 E-læringsprogram: Suicidalvurderingsprogrammet

SSFF initierte i 2005 et ambisiøst nytt prosjekt med en selvmordsforebyggende hensikt. Prosjektet går ut på å utvikle et dataprogram som kan undervise brukeren i å vurdere risiko for selvmord hos pasienter. SSFF fikk våren 2005 tildelt midler fra UiOs satsingsområde Fleksibel læring og IKT-utvalget ved Det medisinske fakultet for å utvikle Fase-I, et dataprogram for undervisning av medisinerstudenter og studenter ved Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid. SSFF fikk i desember 2005 tildelt midler fra Shdir for å utvikle Fase-II av prosjektet der målsettingen er å gjøre helsepersonell tryggere og sikrere i sin vurdering av suicidalfare. Dette vil komme psykiatriske og selvmordsrisikoutsatte pasienter til gode ved at risiko avdekkes på et tidligere tidspunkt, at kliniske vurderinger blir av bedre kvalitet, og at det oftere iverksettes hensiktsmessige selvmordsforebyggende tiltak. Høsten 2005 ble det i samarbeid med Snøballfilm AS og USIT spilt inn en serie kortfilmer om behandlere som gjør vurderingssamtaler med skuespillere som spiller selvmordsnære pasienter til bruk i dataprogrammet. Overlege Morten Sandbu, Lovisenberg sykehus HF, utviklet dessuten første versjon av et tekstgrunnlag for programmet. Fase I ventes ferdig sommeren 2006. Fase II påbegynnes høsten 2006.

5.3 Bibliotekvirksomheten

Biblioteket har en helt sentral plass ved SSFF. Her er det to arbeidsplasser med pc'er med tilgang til litteraturdatabaser og elektroniske tidsskrifter. Studentene ved Videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid brukte biblioteket flittig under sine studieuker i Oslo i fjor. Andre studenter og fagpersoner fra hele landet besøkte oss for å bli oppdatert på ny suicidologisk litteratur og annet materiell, og for å låne dette med seg. De ansatte ved Regionalt ressurscenter om vold, traumer og selvmord, helse Øst er også flittige brukere av biblioteket, noe vi ser svært positivt på.

Bokstammen teller 1120 titler, dvs. bøker, avhandlinger og hovedoppgaver. I tillegg kommer offentlige publikasjoner, tidsskrifter, undervisningssett, filmer og brosjyrer. Tilveksten i 2005 var på 155 bøker (inkl. avhandlinger og hovedoppgaver). I tillegg kom enkelte rapporter og filmer. Vi kjøper inn all ny suicidologisk litteratur som er relevant for oss, både forskningsbasert og /eller klinisk orientert litteratur, samt skjønnlitteratur. Selv om bokstammen er liten sammenlignet med andre bibliotek, er vi fortsatt alene i Norge om å eie mange av de suicidologiske bøkene. Vi deltar i det nasjonale Bibsys-samarbeidet. Vi

lånte i fjor ut 72 titler til andre bibliotek og lånte inn 25 titler, for det meste til studentene våre.

Ekstern bibliotek- og informasjonsservice

Mange fagpersoner fra hele landet henvendte seg til oss, særlig via e-post, for å få hjelp til å finne fram til relevant litteratur eller faktaopplysninger om ulike aspekter ved selvmord og selvmordsforebygging. Henvendelsene kom fra fagfolk i helsevesenet og andre offentlige etater, fra journalister og studenter, og fra frivillige organisasjoner. Aktuelle kilder som ble brukt for å formidle den etterspurte kunnskapen, var nettstedet vårt og artikler i tidsskriftet *Suicidologi*, samt nyere avhandlinger, rapporter og annen litteratur i biblioteket. Dessuten var søking i litteraturl databaser en viktig del av servicen, og da særlig basene Medline, PsychInfo og Bibsys. Denne etterspørselen har vært med på å bestemme de temaene som ble belyst i *Suicidologi* og på nettstedet, og som vil bli fokusert i 2006.

5.4 Bokutgivelser

SSFF stod i 2005 bak utgivelsen:

Herrestad, Henning; Mehlum, Lars: Uutholdelige liv - Om selvmord, eutanasi og behandling av døende. Oslo: Gyldendal Akademisk 2005. ISBN 8205335036. 268 s.

Herrestad og Mehlum var redaktører for denne boken, som er en vitenskapelig antologi rettet mot helsepersonell som trenger økt faglig kompetanse i møte med mennesker som ønsker å dø eller er døende. Det er også en bok for pårørende og alle som kommer i kontakt med selvmordsnære personer, alvorlig syke eller døende. Boken tar opp selvmordstruedes psykologi, aktiv dødshjelp, hvordan man forholder seg til døende, og selvmordets etikk og idéhistorie. Temaene belyses både faglig, skjønnlitterært og kunstnerisk. Tanken er at det som forener både mennesker som er selvmordsnære og mennesker som i livets slutfase ber om dødshjelp, er deres opplevelse av at livet er uutholdelig og døden et bedre alternativ. Hvordan samfunnet generelt og helsepersonell spesielt forstår dem og forholder seg til deres ønske om å dø, varierer derimot sterkt. Mange ønsker hjelp til å forstå hvilke dilemmaer som oppstår. Denne boken er derfor et viktig supplement til annen suicidologisk litteratur.

5.5 Kontakt med massemedia

Medarbeiderne ved SSFF har gjennom året hatt et aktivt samarbeid med ulike massemedier som det vil fremgå av oversikten nedenfor. Dette opplever vi som fruktbart til tross for at det stundom kan være vanskelig å finne den riktige balansen mellom åpenhet og tilbakeholdenhet mot for stor fokusering på enkelte tema innenfor suicidologien. SSFF arbeider til stadighet med denne typen avveininger.

Massemediene er uhyre viktige som samarbeidspartnere for å gi informasjon om problemet selvmord i samfunnet. SSFF ser det som en naturlig oppgave å bistå mediene

med oppdatert informasjon samtidig som vi i utgangspunktet ser positive muligheter til, gjennom massemedia, å formidle stoff til allmennheten som kan virke gunstig i det selvmordsforebyggende arbeidet. De fleste norske mediefolk er både konstruktive og ansvarsbevisste i forhold til temaet selvmord. Sammenliknet med situasjonen i flere andre land er det liten tvil om at Norge er i en heldig stilling på dette området.

5.6 Intervjuer og uttalelser i massemedia i 2005

Herrestad, Henning:

- Om Uutholdelige liv, Romerike blad 28.09.2005
- Om reaksjoner etter selvmord, Intervju P2 Sånn er livet 29.09.2005
- Bok om uutholdelige liv. Dagens Medisin 29.09.2005
- Jeg vet du blir knust, pappa - Far refser hjelpeapparatet. Aftenposten 11.10.2005

Mehlum, Lars:

- Tabu og smitte. Selvmord i massemedia. Psykisk Helse 2/05.
- Risikopasienter møter ulik praksis. Dagbladet 18.02.2005.
- Dagens medisin. 13.05.2005.
- Villet egenskade – behov for behandling. NRK P3. 11.05.2005.
- Dekning av temaet selvmord i massemedia. NRK P3. 12.05.2005.
- Om forebygging av selvmord ved brusikring. Adresseavisa 28.08.2005.
- By their own hand Part 1 & 2. BBC World Service [Radio] 15.11.2005.
- NRK Puls – om førstehjelp ved selvmordsfare 05.09.2005.
- Om bruk av antidepressiver og selvmordsfare – Dagbladet 23.08.2005.
- Ønsker åpenhet om selvmord. Tidsskr Nor Lægeforen, Nettredaksjonen 09.09.2005.
- Kjærlighetsorg – en naturlig del av livet. Aftenposten 20.09.2005.
- Om forebygging av selvmord i Forsvaret. Forsvarsforum. 2005.
- Om Revisjon av Vær Varsom-plakaten – Kanal 24. 25.10.2005.
- Magasinet Innside – Om Ungdom og Selvmord.
- NRK P 2 ”Sånn er livet” – intervju om selvmord og selvbestemt livsavslutning. 09.11.2005.
- ”Pressen lytter”. Intervju om revisjon av Vær Varsom-plakaten. Psykisk helse nr 6/2005.
- Om publikasjon i JAMA. Tidsskr Nor Lægeforen. 2005.
- Katastrofer kan føre til selvmord. Aftenposten 17.12.2005.
- Selvmordsrisiko etter Tsunami-katastrofen. Norsk telegrambyrå, NRK, Bergens Tidende. 18.12.2005

Walby, Fredrik:

- Etterlyser selvmordsregister. Intervju. Dagblaset. 10.06.2005
- Flere kan reddes fra selvmord. Intervju, radio. NRK SØR. 10.08.2005.

- Forskning på selvmord - etisk tabu brytes i Danmark. Intervju. Forskningsetikk nr 4. 2005

Ystgaard, Mette:

- Seksuelt misbruk bak selvmordsforsøk. Intervju Psykiatrinytt 15.02.2005
- Se på mennesket bak. Intervju i psykisk helse nr 4. 2005
- Hver tiende ungdom skader seg. Intervju i temamagasinet OM, våren 2005
- Skolebarn skal lære å mestre hverdagen. Intervju i temamagasinet Om, våren 2005
- Kutting er vanskeligst. Intervju Stavanger Aftenblad 12.06.2005
- Skader seg når livet blir for vanskelig. Intervju i Aftenposten 10.05.2005
- Skader seg selv. Intervju Namdalsavisa 15.09.2005

6. Internasjonalt samarbeid

6.1 Internasjonalt forskningssamarbeid

Medarbeidere ved SSFF deltar i en rekke ulike internasjonale fora for utveksling og utvikling av kunnskaper om selvmordsforebygging og i organisasjoner der det drives samarbeid om forebyggende tiltak.

Mette Ystgaard deltar i styret for Partnership for Children i London. Stiftelsen utvikler særlig prosjektet Zippy and friends.

Det er også i 2005 lagt ned et betydelig internasjonalt samarbeid sammen med de andre deltakerne i CASE-studien (Child and Adolescent self harm in Europe). Mette Ystgaard deltar her i den internasjonale prosjektgruppen sammen med forskere fra England, Irland, Nederland, Belgia, Ungarn og Australia. Både samarbeid om publikasjoner og drøfting av forebyggende tiltak i de ulike landene som konsekvens av studiens funn, har stått sentralt. Fra SSFF deltar i tillegg Lars Mehlum og Ingeborg Rossow i arbeidet med å analysere og publisere data fra det internasjonale CASE-materialet.

SSFF har under utvikling et samarbeid med fagmiljøer i USA når det gjelder tilpasning av dialektisk atferdsterapi (DBT) for ungdom med repeterende selvdestruktiv atferd. Det gjelder særlig Alec Miller (PsyD) og hans gruppe ved Montefiore Medical Centre i New York og professor Barbara Stanley ved JJManns avdeling ved Columbia University, også i New York. Bo Larsson gjennomførte i løpet av 2005 et studiebesøk til Montefiore og andre relevante enheter, og i 2006 er det planlagt flere besøk fra medarbeidere ved SSFF. Barbara Stanley gjestet SSFF høsten 2005 og avholdt en forskningsworkshop med fokus på effektstudier av DBT samt ga en gjesteforelesning ved SSFF i samarbeid med Norsk Psykiatrisk Årsmøte i Oslo.

6.2 International Association for Suicide Prevention (IASP)

Lars Mehlum har de siste 6 år stått sentralt i arbeidet i den internasjonale foreningen for selvmordsforebygging, International Association for Suicide Prevention (IASP), og var organisasjonens president fram til september 2005. Oppgavene i IASP medfører ansvar for utvikling av dette fagfeltet i et internasjonalt perspektiv i nært samarbeid med andre nasjonale og internasjonale aktører – ikke minst med Verdens helseorganisasjon (WHO) som IASP står i offisielle forbindelser med. For tiden åpner stadig nye land seg for strategiske satsninger på selvmordsforebygging, blant dem noen av verdens mest folkerike land som Kina, India og USA. Derfor er det om å gjøre for IASP å bruke sine mange eksperter i medlemsmassen til å bistå ved behov for faglig støtte og inspirasjon. For å understøtte utviklingen i Asia, har IASP arrangert regionale konferanser i samarbeid med lokale krefter. Tilsvarende arbeid er under utvikling i flere regioner i verden, blant annet i Europa, der IASP står som medarrangør av den europeiske konferansen om selvmordsforskning og -forebygging i Slovenia i 2006.

Meget sentralt for en organisasjon som IASP er verdenskongressene, og i 2005 ble det nedlagt betydelig med arbeid fra Lars Mehlums side i forberedelsene til IASPs 23. verdenskongress som for første gang ble holdt i Afrika, nærmere bestemt Durban, Sør-Afrika. Konferansen ble en stor suksess både faglig, fagpolitisk og organisatorisk – og for de norske deltakerne en utbytterik opplevelse. IASP arbeider for å skape stadig flere arenaer for internasjonalt samarbeid om å forebygge selvmord – som tar mer enn 1 million menneskeliv på verdensbasis hvert år. IASP har tatt initiativ til å sette det enorme problemet med selvmord ved bruk av landbruksgifter (pesticider) (særlig i Kina, India og andre land i Asia) på dagsordenen, og å finne fram til effektive forebyggingsmetoder. Lars Mehlum ledet i september det første internasjonale symposiet om forebygging av selvmord ved pesticider. En rekke eksperter på området deltok sammen med WHO og representanter fra produsenter av pesticider. SSFF har de siste årene spilt en meget aktiv rolle i å støtte IASP i innsatsen for å styrke samarbeidet om selvmordsforebyggende tiltak internasjonalt. Blant annet har SSFF utviklet et eget nettsted for IASP, som driftes fra Oslo. SSFF har ønsket om å videreutvikle dette tiltaket forhåpentligvis med bistand fra NORAD. Også i 2005 ble det gjort en betydelig innsats for å utvikle tiltaket World Suicide Prevention Day i samarbeid med IASP og WHO.

6.3 Annet internasjonalt samarbeid

SSFF er representert i det såkalte WHO European Network for Suicide Prevention ved sine representanter Heidi Hjelmeland og Lars Mehlum. Lars Mehlum er også med i EU Mental Health Working Party.

Lars Mehlum er også representert i American Foundation for Suicide Prevention (AFSP) sitt ekspertpanel som evaluerer nasjonale strategier for selvmordsforebygging. Gruppen har regelmessige møter og publiserte i 2005 en artikkel i Journal of the American Medical Association (JAMA) med fokus på effektive metoder for selvmordsforebygging. Lars Mehlum er også medlem av AFSPs scientific advisory board.

Nils Retterstøl og Lars Mehlum er involvert som eksterne rådgivere og evaluatoreer i den tyske nasjonale selvmordsforebyggende strategien som er kommet godt i gang. Lars Mehlum er også oppnevnt som scientific advisor i Folkerepublikken Kinas komité for utarbeidelse av et nasjonalt program for selvmordsforebygging. Han har også hatt tilsvarende rolle for den danske og den slovenske nasjonale strategi for selvmordsforebygging.

Lars Mehlum har i løpet av året vært medlem av 3 scientific committees for internasjonale suicidologiske kongresser (2 i Sør-Afrika, 1 i Slovenia), samt deltar som consulting editor i 2 (Suicide & Life-Threatening Behaviour og Archives of Suicide Research) av de 3 internasjonale suicidologiske forskningstidsskriftene og deltar i editorial board i det 3. (Crisis).

SSFF har over tid utviklet et godt samarbeid med en gruppe selvmordsforskere i Litauen (universitetene i Vilnius og Kaunas). Vi har innsett at dersom vi skal komme videre inn i et mer konkret forskningssamarbeid, er det behov for betydelig mer økonomiske ressurser, særlig på litauisk side. Det er derfor søkt om økonomisk støtte fra midler som Norge bevilger til EUs tilslutningsland. Vi håper dette skal kunne gi et løft for den videre utvikling av samarbeidet.

7. Rådgivning, veiledning og klinisk virksomhet

Som kompetansesenter mottar vi i løpet av året henvendelser fra enkeltpersoner og institusjoner som ønsker å få råd til gjennomføring av utdanning, utvikling av kliniske rutiner, forebyggingsprosjekter, bok- eller videoprojekter.

7.1.1 Retningslinjer for selvmordsforebygging i det psykiske helsevern

Arbeidet med å utvikle kunnskapsbaserte retningslinjer for selvmordsforebygging innen det psykiske helsevern ble igangsatt og ledes av Shdir etter initiativ fra SSFF i 2004. Fra SSFF deltar Lars Mehlum og Fredrik A. Walby i arbeidsgruppa for utarbeidelse av retningslinjene. Shdir har forutsatt at retningslinjene skal være kunnskapsbaserte, og det har derfor blitt igangsatt en systematisk kunnskapsgjennomgang av sentrale aspekter knyttet til intervensjoner på området. Denne gjennomføres i samarbeid med Kunnskapscenteret for helsetjenesten, og det er for dette formål skilt ut en mindre gruppe som bidrar i dette arbeidet. Både Lars Mehlum og Fredrik A. Walby fra SSFF deltar også her. Arbeidet med

kunnskapsgjennomgangen har pågått gjennom hele 2005 og er tidkrevende, men prioritert område som avsluttes i 2006.

7.1.2. Kvalitetsarbeid og fagrevisjoner i psykisk helsevern

I løpet av 2005 har SSFF gitt faglig bistand til flere helseforetak i spørsmål om kvalitetsstandarder for selvmordsforebygging i psykisk helsevern. Det er stor interesse for å utvikle prosedyrer og rutiner ved avdelingene, og faglige råd, undervisning og veiledning er sterkt etterspurt. I løpet av året samarbeidet SSFF også med Helse Øst RHF i forbindelse med deres revisjon av klinisk praksis ved 5 psykiatriske akuttavdelinger. På oppdrag fra Helsetilsynet i Vest-Agder gjorde SSFF en sakkyndig vurdering av 8 tilfeller av selvmord som hadde funnet sted ved et helseforetak i regionen. I oppfølgingen av begge disse sakene har det fremkommet mange konkrete behov som helseforetakene har ønsket å få dekket for å forbedre standarden lokalt.

7.1.3 VIVAT

VIVAT er et nasjonalt undervisningsprogram som sprer kunnskap om førstehjelp ved selvmordskriser til vide grupper av fagfolk og frivillige gjennom bruk av standardiserte kurs og pedagogiske hjelpemidler. SSFF var engasjert ved opprettelsen av VIVAT og som regional koordinator for VIVAT. SSFF var i 2005 fortsatt engasjert i VIVAT gjennom å være representert i VIVATs styre.

7.1.4 Dialektisk atferdsterapi

Spesifikke behandlingstilbud for personer med tilbakevendende selvmordsatferd er fortsatt en mangelvare i Norge til tross for at dette må anses for å være en av de aller viktigste selvmordsforebyggende tiltak vi kan tenke oss. Dialektisk atferdsterapi er en form for kognitiv atferdsterapi som i flere randomiserte kontrollstudier har vist seg effektiv i behandling av personer med kronisk suicidalitet. Ved Montefiore Medical Center i New York er denne behandlingsformen også videreutviklet for arbeid med ungdom med repeterende suicidalatferd. SSFF innledet i 2002 et samarbeid med Ungdomspsykiatrisk senter ved Sykehuset Telemark HF om et prosjekt der siktemålet er å få utdannet norske terapeuter i dialektisk atferdsterapi for ungdommer. Ungdomspsykiatrisk senter (UPS) er en døgnenhet ved Barne- og ungdomspsykiatrisk seksjon (BUPS) ved sykehuset. En gruppe terapeuter ved BUPS har nå utdanning i dialektisk atferdsterapi og gir slikt behandlingstilbud til ungdommer. Erfaringene så langt er gode, og en satser på videre utvikling av tilbudet. Tilbudet ved Sykehuset Telemark HF blir nå evaluert i samarbeid med SSFF. Også ved Nordlandssykehuset og ved Universitetssykehuset i Nord-Norge arbeider en med å utvikle et slikt tilbud til voksne. Disse miljøene representerer en ressurs

for andre som ønsker å utvikle et slikt tilbud. Vi ser det som viktig at vi i Norge nå bygger opp et mer spesialisert og differensiert behandlingstilbud til pasienter med selvmordsatferd.

7.1.5 Forsvaret

Forsvaret har sitt eget program for selvmordsforebyggende tiltak. Programmet med ulike beskrevne tiltak koordineres av Rådet for selvmordsforebyggende arbeidet i Forsvaret som sorterer under Forsvarsstaben. I sin tur er dette rådet underlagt Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg (FHAMU). Ansvar for selvmordsforebygging i Forsvaret er lagt i ledelseslinjen og koordineres gjennom FHAMU og de lokale arbeidsmiljøutvalg. Dette har vært en gunstig løsning som har sikret ganske bredt engasjement fra flere faggrupper både sentrale og lokalt. SSFF har gjennom årene deltatt aktivt og direkte i mange av de selvmordsforebyggende tiltakene. I de senere år er seksjonens engasjement i dette arbeidet knyttet til rådgivning til- og samarbeid med konsulent Elisabeth Næss og rådgiver Nils-Petter Hauge i Forsvarets overkommando, som har ansvar for oppfølging av deler av det selvmordsforebyggende arbeidet. Dette arbeidet konsentrerer seg om omstillingsproblematikk, utdanning av personell i selvmordsforebyggende emner, krisetelefon drift og bruk av VIVAT- programmet i Forsvaret. Elisabeth Næss var i 2005 student ved SSFFs videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid.

7.1.6 Norsk presseforbund

SSFF ble i 2005 bedt om å gi innspill til Norsk Presseforbund i forbindelse med revisjonen av Vær-Varsom plakaten § 4.9 om omtale av selvmord. Det er godt forskningsmessig belegg for at detaljerte omtaler av metode, sted og lignende i forbindelse med selvmord gir risiko for imiterende selvmordshandlinger, og SSFF var derfor opptatt av å få tydelige advarsler om dette inn i plakaten. Etter å ha levert innspill til revisjonskomiteen, foredrag for Norsk Presseforbund og høringsuttalelse til Norsk Presseforbunds styre, ble ordlyden SSFF formulerte vedtatt som ny tekst i § 4.9. Norsk Presseforbund har i tillegg lagt ut en fyldig veileder for omtale av selvmord på sine nettsider.

7.1.7 Kirkens SOS

SSFF ble av Kirkens SOS i Norge bedt om å gi råd om hvordan de kan lære de frivillige å skrive bedre svar på Internett-tjenesten SOS-meldinger. Herrestad og Hestetun fikk vurdere et fyldig utvalg meldinger og svar. Kirkens SOS har fulgt opp de råd som ble gitt gjennom å holde seminar for senterledelsen ved sentrene som er med på å drifte SOS-meldinger, og ved å utvikle nytt kursmaterieell for de frivillige som skal inn i denne tjenesten.

7.2 Nettverkskonferansene *Forebyggingsforum*

SSFF har som del av sitt ansvar for selvmordsforebyggende arbeid i Helseregion Øst og Sør hvert år arrangert endagskonferanser med sikte på å utvikle kompetanse og nettverksrelasjoner og inspirasjon til fortsatt innsats hos alle som er involvert i selvmordsforebyggende arbeid i disse to helseregionene. SSFF vil trappe ned denne virksomheten når de regionale ressursmiljøene er i stand til å ivareta denne funksjonen. I 2005 arrangerte SSFF i stedet for Forebyggingsforum den 9. september et fagseminar på Rikshospitalet som opptakt til Verdensdagen for selvmordsforebygging 10. september. Temaet var **Uutholdelige liv**, og boken med samme navn ble lansert på konferansen. Forelesere/bidragstere var Merete Morken Andersen, Jan Beskow, Stein Husebø, Lars Mehlum, Arne Thorvik og Henning Herrestad. Seminaret hadde 190 påmeldte, hvorav 120 fikk plass.

7.3 Klinisk og brukerrettet virksomhet

Mange ringer oss for å søke hjelp og råd vedrørende selvmordsproblematikk hos nærstående. Seksjonen har ikke som mål eller ressursgrunnlag til å drive vidtgående klinisk virksomhet, men har drevet videreformidling av henvendelser angående akuttintervensjon ved selvmordskriser. Likevel har enkelte medarbeidere også i 2005 i egen regi tatt i mot enkeltpersoner og familier med behov for hjelp til forståelse eller bearbeidelse etter selvmord.

7.3.1 LEVE – Landsforeningen for etterlatte ved selvmord

SSFF bidro vesentlig i oppstartsfasen av LEVEs organisasjon i 1999 gjennom flere fagpersoner, administrasjon og økonomi. I dag er SSFF sin rolle mer tilbaketrasket, men der samarbeidet fortsatt er nært. Lars Mehlum er bl a leder i Fagrådet. Samarbeidet medfører også en del kommunikasjon ved større arrangement i landet, blant annet igjen under årets markering av Verdensdagen for selvmordsforebygging den 10. september.

LEVE har i dag etablert en stabil og dyktig administrasjon. Det er etablert fylkeslag i hele landet, i noen fylker finnes flere lokallag. Stadig flere mennesker involveres i LEVEs arbeid, etterlatte så vel som fagfolk. Det arrangeres fagdager, Kafé LEVE, konserter og foredrag i kirker og samlingshus, samt mye opplysningsvirksomhet av ulik karakter. LEVE har også fått prosjektansvaret for Verdensdagen for selvmordsforebygging med økonomisk støtte fra Sosial- og helsedirektoratet og ledet i 2005 for første gangen arbeidet med dette prosjektet på landsbasis. I sum medfører LEVEs innsats større oppmerksomhet rundt de etterlattes situasjon og behov. LEVE driver også et eget nettsted: www.levenorge.no

Gry Lunde, prosjektmedarbeider for Verdensdagen for selvmordsforebygging og ansatt i LEVEs sekretariat, er fra 2006 student ved SSFFs videreutdanning i selvmordsforebyggende arbeid.

7.4 Skadeforebyggende strategier

Dette er en type selvmordsforebyggende strategi som omfatter arbeid med begrensninger i tilgang på selvmordsmidler. Norge er et av de land i verden som har flest våpen i privat eie i forhold til innbyggertallet, og relativt mange selvmord i Norge skjer ved skyting. Bedre sikring av våpen oppfattes derfor som et viktig selvmordsforebyggende tiltak.

Problemstillinger knytta til våpen og selvmord har vært lite kjent i jakt- og skyttermiljø. I 2001 startet vi opp et samarbeid med instanser og miljøer som har praktisk erfaring eller formelt ansvar når det gjelder jakt og sikring av våpen; dvs. representanter fra jakt- og skyttermiljø, Direktoratet for naturforvaltning og Justisdepartementet. I 2003 fikk vi et sentralt våpenregister. Vi registrerer nå økt oppmerksomhet på sikring av våpen som et selvmordsforebyggende tiltak, og SSFF ser det fortsatt som en viktig oppgave å støtte dette arbeidet.

Forsvaret har drastisk redusert antall fungerende våpen hjemme hos tjenestegjørende og mobiliseringspliktig personell. Sistnevnte gruppe måtte levere sine våpen inn til sentrale depoter allerede for 2-3 år siden. I 2002 ble så alle heimevernssoldater pålagt å levere inn tennstempler til sine våpen (slik blir våpenet gjort midlertidig ubrukelig). Dette arbeidet er nå fullført. Tiltakene medfører at det nå er meget få ansatte, mobiliseringspliktige og heimevernstilknyttede i Forsvaret som oppbevarer våpen i sine hjem. Forsvaret kjenner ikke til at det har forekommet skyte-selvmord i hjemmene hos personellet siden disse tiltakene ble innført.

Sammenliknet med skyting er det langt færre som tar livet sitt ved hopp fra bruer. Med henvisning til internasjonal forskning mener vi likevel at sikring av utsatte bruer vil spare flere liv hvert år. Bruer kan sikres ved for eksempel rekkverk, som gjør det vanskeligere å hoppe fra dem. Våren 2004 fikk vi en henvendelse fra Vegdirektoratet og startet opp et samarbeid med representanter derfra om dette. En hadde allerede begynt arbeid med sikring av Fredrikstadbrua. Før det ble tatt beslutning om flere bruer skulle sikres, ønsket en SSFFs vurdering av slike tiltak når det gjelder forebygging av selvmord. På bakgrunn av blant annet vår anbefaling er det bestemt å sikre ytterligere to bruer. Tromsøbrua ble sikret 2005, og det er bestemt å sikre ei tredje bru i 2006. Betydningen av disse tiltakene vil bli evaluert før eventuelt flere bruer sikres.

8. Styreverv og tillitsverv

Amundsen, Kirsti:

- Medlem i redaksjonskomitéen for Suicidologi.

Hauge, Nils-Petter:

- Styreleiar i LEVE, Sogn og Fjordane fylkeslag.
- Medlem i Krisegruppa for Stryn kommune, Sogn og Fjordane.

Herrestad, Henning:

- VIVAT - nasjonalt undervisningsprogram i selvmordsforebygging, styremedlem.
- Medlem i redaksjonskomitéen for Suicidologi.

Mehlum, Lars:

- International Association for Suicide Prevention. President (2003-2005).
- International Association for Suicide Prevention. Medlem av Editorial Board for Website og Bulletin.
- WHO EURO - European network for suicide research and prevention. Medlem.
- International Academy for Suicide Research. Medlem.
- LEVE – Landsforeningen for etterlatte ved selvmord. Leder av fagrådet.
- Rådet for psykisk helse. Styremedlem.
- National Suicide Prevention Programme for Germany. Medlem av Scientific Board.
- Expert Consultative Group of the Preparatory Committee for the China National Suicide Prevention Plan. Peoples Republic of China. Medlem.
- Scientific committee for the Taiwan National strategy for suicide prevention. Member.
- European Mental Health Working Party. The European Commission, the Ministry of Health of Luxembourg. Medlem.
- National Suicide Prevention Strategies: An International Working Group. American Foundation for Suicide Prevention. Medlem.
- XXIII World Congress of The International Association for Suicide Prevention. Durban, South Africa 2005. Medlem av Scientific Committee.
- American Foundation for Suicide Prevention, Member of Scientific Advisory Council.
- Redaktør for tidsskriftet Suicidologi.
- Archives of Suicide Research, Consulting Editor.
- Suicide and Life-threatening behaviour, Consulting Editor.
- Fast reviewer for: British Medical Journal, Acta Psychiatrica Scandinavica, og Crisis. Ad hoc reviewer for tidsskriftene: Anxiety, Stress and Coping, Psychological Medicine, Nordic Psychiatric Journal, Psychopathology, QJM (Quarterly Journal of Medicine) og Tidsskrift for Den norske lægeforening.
- Medlem av vurderingskomite for Helse Vests forskningsmidler 2006.

Walby, Fredrik A:

- Peer Reviewer; Journal of Affective Disorders, Tidsskrift for Norsk Psykologforening.

Ystgaard, Mette

- Medlem av Rådet for taushetsplikt og forskning, Justisdepartementet
- Medlem av landsstyret i Voksne for Barn
- Medlem av Rådet for barn og familie i Nasjonalforeningen for folkehelsen
- Medlem av styret i Partnership for children, London
- Medlem av organising committee for The Fourth World Conference: Developing resilience and Strength across the Life Span
- Medlem av redaksjonskomitéen for ”Suicidologi”

